

Luceafărul

SĂPTĂMÂNĂ DE
LECTURĂ
Săptămânal de literatură. Nr. 4 (213), serie nouă. Miercuri 1 februarie 1995. Preț: 500 lei

«CA ÎN ALEXANDRE DUMAS, PLĂTIM
TRIBUTUL
IUBIRILOR
NOASTRE»

● George Astaloș
în Interviurile Luceafărului

FERICIREA ÎNAINTE DE FERICIRE

Atelier '35

In memoriam

ION

CANTACUZINO

Nathaniel
Hawthorne:

PORTRETUL
LUI EDWARD
RANDOLPH

S-au împărțit colacii

■ Reintrăm în tradiție. Cu ocazia sărbătorilor din ianuarie, 24 (dar putea fi la fel de bine și 26!) s-au desfășurat spectacolele omagiale, cu balade și doine, cu sârbe și bătute, cu Văcăroiu și Tărăcilă soliști vocali și, bineînțeles, cu Marioara Murărescu ieșită iarăși la rampă, azi ca și ieri, cu aceeași nonșalanță. Debitează adică platitudini ca locomotiva cu aburi scânteii galbene. Defilează, ca de obicei, cu Sava Negrean Brudașcu dar, în special, cu Nicolae Furdui Iancu, bărbat înalt, subțire ca trestia, voluptuos ca iedera, fiindcă așa i-a recomandat Marioarei medicul. Dacă ar mai avea și voce (Furdui), totul ar fi perfect, însă o are pe crâinică și restul nu mai contează.

■ S-a reprogramat un film cu (și despre) Benone Sinulescu. Interpretul nu-și trădează profesia, vorbește puțin, exact și cuviincios, interpretează melodii convenabile, dar când intră pe mâna (era să zicem în gura!) unor veleitari, peliculele par împușcate de stele verzi. Luat la întrebări de un oarecare Ion Filip, are ezitări și suspiciuni. Omul, adică acest Ion Filip, atacat de o amnezie pretimpurie, deșiră cuvinte stupide, fără însă să-și alunge hârta de sub nas, ca și când ar juca rolul unui repetent adus în fața clasei, numai pentru a ilustra incapacitatea sa de a rămâne în pas cu programa școlară. Ambiția lui Ion Filip de a intra – oricum! – pe micul ecran, stimulează filipice din partea multor telespectatori.

■ N-am mai răsfoit de mult fițuicile revoluționarilor de profesie, nu din silă ci din milă. În felul în care se zbat să ocupe

iarăși scena, nu-ți pot stămi decât un asemenea sentiment. Și totuși, fiindcă s-a întâmplat să ne cadă în mână săptămânalul cameral al lui Adrian Păunescu, n-am putut rămâne impasibili la cantitatea de grotesc, vulgaritate și stupidenie ce se înfrățesc în „Totuși iubirea“, ca purcelușii zgribuliți într-un coteț hibernal. E greu să te oprești la un pasaj sau două, fiindcă, aproape în întregime, toate pot fi citate pentru umorul lor învoluntar. Iată, spre exemplu, un delir supraponderal: „Umblă lelea Traian și nenea Maria din județ în județ, cu șantajul, cu trucajul, cu partajul, cu gajul și garajul, cu pajul și echipajul, cu mesajul și dudajul, să recruteze falțiți. (...) Apare, astfel, câte o femeie căreia nu-i ajunge un singur reprezentant vrea tot organul vrea toată organizația și obține și ea câte ceva, sărmana“. Sărmanul A. Păunescu, pentru boala lui niciodată nu se vor găsi leacuri.

■ Tot pe acolo, pe unde, cică, ar exista iubire, s-au împărțit colacii. Păunescu îi miluiește pe toți aceia care-l servesc în clipele lui de rătăcire, atât de multe, că nici nu le mai poți număra. Aruncate corespondenților roșii, premiile bărcanului au recompensat propria haită. L-am descoperit încununat și pe super-academicianul Dinu Săraru, faimosul cuceritor al celor șapte clase, încheiate pe diverse liste. Și, hodoronc-tronc, era anunțat ca omul numărul unu în proza anului 1994. Probabil agramatismul, stufoșenia și absența ideilor sunt la loc de cinste în casa-palat a lui Adrian Păunescu. Să ne rugăm pentru asemenea persoane că nu știu ce fac!

Fetele poemului

de NICOLAE PRELIPCEANU

Oricât de moraliști am fi, tot acceptăm și lucruri cu două fețe. Dacă la oamenii cu două fețe strâmbăm din nas, ori ne păstrăm într-o poziție atentă, în ceea ce privește alte componente ale acestei lumi care sunt astfel, avem o comportare mult mai tolerantă, mai înțelegătoare, ba uneori ne surprindem și-n admirația lor. De ce nu aplicăm, de pildă, aceeași măsură oamenilor și versurilor. Căci e de toată evidența că versurile, poemele, poeziile, operele literare, ba poate și opera de artă în general, sunt ființe (!?) cu două fețe. Și astea sunt toate așa. Poate de aceea le tolerăm, ba ne și închinăm lor. Nu chiar „cu credință mare“, dar uneori cu credință și mai mare.

Aș putea fi întrebat de ce afirm că versul are două fețe în pieptu-i de aramă. Am întâlnit atâtea cazuri în care autorii de versuri au o încredere nețărmată în acestea, sunt convinși că sunt opere, ba chiar cap de... Pe majoritatea celor care scriu, poezi ori numai veleitari, îi ține în viață și mai ales în activitatea respectivă convingerea că sunt pe drumul cel bun. Și totuși, de câte ori, noi, ceilalți, cititorii, nu privim cu aceiași ochi (buni) producția cutărui sau cutărui poet. Nu ne place, adică, versul lui. Imposibil să nu te întrebi de ce un vers fără strălucire mă face pe mine, cititor, să ridic din umeri, iar pe autorul lui să creadă că a făcut o ispravă. Explicația este că noi doi, el și eu, stăm pe-o parte și pe alta a versului și ceea ce vede el nu văd eu și invers. Îmi imaginez versul ca un perete între noi. Un perete care ne împiedică să ne vedem, să ne înțelegem, să fim de acord. Cu toate că, cică, versurile, ca și alte producții ale firii omenești, ar fi create tocmai spre a ne face să ne înțelegem. Cum să ne înțelegem, când emițătorul crede și speră într-un fel, iar receptorul dimpotrivă? Și chiar când și autorul și cititorul sunt mulțumiți, tare mi-e teamă că autorul e mulțumit de ceea ce-l nemulțumește pe cititor și invers. Și atunci cum să nu spui că versul are două fețe: una zâmbindu-i autorului, cealaltă încruntându-se și plângând spre cititor și prea adesea alungându-l cât mai departe? Ei, dar câte alte creaturi ale acestei lumi nu au două sau zece fețe și noi nici nu ne dăm seama. Și le considerăm cu ochiul naiv ce crede că vede chiar ceea ce și este...

Editori:

- Uniunea Scriitorilor din România
- Fundația Luceafărul
- Cu sprijinul Fundației Soros
- pentru o Societate Deschisă

Redacția: Laurențiu Ulici (*director*), Marius Tupan (*redactor șef*), Eugen Uricaru (*redactor șef-adjunct*), Ioan Es. Pop (*secretar general de redacție*), Alexandru Spânu (*redactor*), Olivia Marcu (*secretariat*), Maria Burcă (*curier*), Florin Țone (*fotoreporter*)

Redacția și administrația:

Calea Victoriei nr. 133, București, sector 1, telefon 659.67.60.

Cont: Agenția Credit Bank, sector 2, nr. 40.10.11.50.16 (lei) și 40.20.11.50.12.16 (valută)

Tehnoredactare computerizată:

INFO G.I.P.

Manuela Drăghici, Marius Predescu

Tipar: INTERGRAPH

Abonamentele se pot face la toate oficiile poștale din țară. Revista noastră este înscrisă în Catalogul publicațiilor la poziția 2048.

Vorbe de pe corabia lui Sebastian

de PETRE STOICA

● TUDOR OCTAVIAN: „Numai comunismul e o ideologie, un mod de folosință și – pardon de expresie! – un căcat“. (România liberă) ● ION CRISTOIU: „Sciziunea din PSM. Cel mai important moment politic de la alegerile din 1992 încoace“. (Evenimentul zilei) ● TIA ȘERBĂNESCU: „Cum ontogenia urmează filogenia, în PSM s-a reeditat azi dramoleta trăită cândva în cuplul Ceaușescu – Iliescu, unde primul «tina» un partid din tina căruia se nascuse, iar celălalt voia să întinerească tina“. (Cotidianul) ● „19 filiale județene au trecut de partea «grupului Mohora»“. (România liberă) ● LAURENȚIU CIOCĂZAN: „După rebeliunea celor șapte PSM scârțâie din toate încheieturile teritoriale“. (Ziua) ● PETER SRAGHER: „PSM. «Grupul celor șapte» a devenit «Grupul celor nouă»“. (Adevărul) ● „Până joi seara, se formaseră grupuri de inițiativă în sprijinul grupării Mohora în județele Cluj, Neamț și Gorj. De asemenea, filiala orășanească Vanju Mare a trecut în corpore de partea lui Tudor Mohora“. (Curierul național) ● TANA ROȘCA: „«Eurogestion» speră să stârpească în cinci ani, cele 12,5 milioane de sobolani bucureșteni“. (Ziua) ● „Continuă demisiile din PSM“. (Cronica Română) ● „Catastrofă genetică în PSM. Balaurului roșu i-a crescut un cap roz“. (Academia Cațavencu) ● NICOLAE CORBU: „Mă întreb: la dl Mohora, ce a prevalat și prevealează: sentimentele (sau resentimentele) sale personale, stările umorale ori «marea cauză a ideilor

socialiste» căroră afirmă că le-ar fi devotat?!“. „În numele dragostei pentru socialism încearcă să lovească în Partidul Socialist? Oare cum ar fi procedat dacă – «horribile dictu», ferească D-zeu – ar fi fost un exponent al dreptei extremiste? Nu cam tot așa?“ (Vremea) ● C.V.TUDOR: „Eu nu mai sunt, e-un monstru tot ce sunt“. (Cf. Academia Cațavencu) ● „...într-o emisiune TV, Liana Cojocaru și-a exprimat părerea că ziaristi de cultură sunt pe cale de dispariție. Noroc că a mai rămas ea“ ... (Cronica Română) Cine-i această L.C.? ● ANTON UNCŪ: „Marcel Ivan, directorul CREDIT-BANK, a fost arestat“; „Cine va plăti, în varianta nevinovăției, pagubele provocate acestei bănci (...) și, dacă nu vi se pare exagerat, băncilor cu capital privat din România? Banca Națională? Ministerul de Interne? Procuratura? Sau intră și asta în contul Revoluției din Decembrie?“ (România liberă) ● ION CRISTOIU: „Nu pun în discuție justetea acuzațiilor aduse lui Marcel Ivan. Rămâne ca tribunalul să se pronunțe. Ceea ce vreau să atrag atenția e faptul că Doru Ioan Tărăcilă și Mugur Isărescu au luat în serios teza lui Silviu Brucan potrivit căreia suntem un popor de proști. Altfel cum să-mi explic faptul că n-au catadicsit să facă nici măcar o lucrătură ca lumea?!“ (Ev. zilei) ● ALIN ALEXANDRU: „Curtea de Conturi a avut dreptate. Tatăl guvernatorului Mugur Isărescu face afaceri cu Banca Națională prin intermediari“. (Expres) ● CRISTINA OPREA: „La Chișinău Ion Iliescu este declarat Omul Anului 1994“. (Tineretul liber)

Răspuns la o scrisoare

In urma lecturii editorialului din nr. 210 al „Lucașului”, dl. Virgil Tănase, directorul Centrului Cultural Român din Paris, îmi trimite o lungă scrisoare pe care aş fi publicat-o cu plăcere aici dacă expeditorul n-ar fi făcut gestul, nu tocmai elegant, de a-o fi oferit simultan și cotidianului „Cronica română”. În editorialul cu pricina făceam câteva observații și considerații în legătură cu modul – după opinia mea, deficient – în care înțeleg instituțiile noastre culturale de stat să promoveze cultura română în lume. Evident, deși nu-l vizam deloc în textul meu, dl. Virgil Tănase s-a simțit, cum se spune, cu musca pe căciulă și, prin urmare, se străduie – cu ironie dar într-o manieră de bună cuviință intelectuală pentru care îl felicit, fiind o întâmplare, totuși rară în ziua de azi – să aducă dovezi în favoarea ideii că lucrurile n-ar sta atât de rău pe cât le-am văzut eu. Sunt gata să accept că am exagerat dacă dl. Virgil Tănase sau altcineva poate să certifice, în chip serios, existența unui program coerent și riguros de promovare a culturii române în străinătate. Nu contest că în centrele noastre culturale din Paris, Roma, Budapesta, Viena, New-York, Veneția au loc, cu mai mare sau mai mică frecvență, manifestări din categoria celor

de LAURENȚIU ULICI

menite să contribuie la realizarea acestui deziderat. Dar la fel de adevărat e că manifestările în cauză stau – cu excepția celor de la Viena, unde nu centrul cultural, practic defunct, ci doar Grete Tartler, consilierul cultural al ambasadei României, a izbutit să acopere exigențele unei promovări eficiente – sub semnul improvizației, ocazionalului și formalului. O atestă chiar exemplele pe care mi le dă dl. Tănase însuși. Or, problema pusă de mine în discuție nu era contabilizarea unor întâmplări culturale ci strategia promoțională proprie unui program cultural, pentru că numai un program bazat pe o clară strategie a promovării culturii are șanse reale de a contura imaginea justă a culturii românești în ochii străinătății. Din păcate, un atare program nu există – nici în fapte, nici pe hârtie – în activitatea centrelor noastre de cultură, inclusiv sau mai ales în activitatea celui pe care îl conduce dl. Virgil Tănase. Iar acolo unde nu există program, e greu de crezut că ar exista un prea mare interes pentru manifestările unui centru cultural. Să presupunem însă că, în pofida absenței programului, sălile centrului cultural de la Paris (ca să rămân în perimetrul dlui Virgil

Tănase) ar fi, totuși, pline zilnic de parizieni, dornici să afle cât mai multe despre noi și despre cultura noastră. Rezultatele ar fi poate mai bune în ordine statistică, dar tot în custodia improvizației ar sta. Să presupunem, mai departe, că responsabilii acestor centre culturale ar fi preocupați și ar întocmi programe veritabile, axate pe o strategie corectă a comunicării culturale – unii chiar le și au –. Rezultatele tot n-ar fi semnificative dacă nu se asigură sursele financiare și logistice pentru îndeplinirea lor. Iar în această privință, dl. Virgil Tănase n-are cum să nu fie de acord cu mine; întrucât știu că se lovește mereu (o și recunoaște, de altfel) de greutăți în materie de susținere financiară a proiectelor. Asta întâmplându-se la toate centrele noastre culturale, concluzia logică e că promovarea culturii române în lume nu a devenit încă, la noi, politică de stat. Aceasta era o a doua idee (prima fiind precaritatea programelor) din editorialul ce i-a stârnit dlui Virgil Tănase reacția polemică. Îl rog să reflecteze asupra ambelor și poate că la o viitoare întâlnire vom ajunge, amândoi, la o concluzie comună. Nu de alta, dar sunt convins că și eu și domnia-sa vrem același lucru: o mai dreaptă prezență a culturii române pe meridianele lumii.

acolade

S-a întâmplat în această lună de ianuarie

1995, un Colocviu la

UNESCO. Organizatorii, visători puțin, decisese să-i invita să participe pe toți prietenii lor într-ale Franconiei. Și ei au venit toți. Unii din Africa, zisă neagră, alții ca vecini din diferite cartiere ale Europei ori alții trebuind să se zbată pentru a ajunge (Asia nu este alături), iar verii noștri din Québec, ba chiar și cei din Canada, n-ar fi vrut pentru nimic în lume să lipsească de la Întâlnire.

O întâlnire călduros-amicală. Sau, uneori, supusă controverselor: este sau nu Francofonia purtător exclusiv al valorilor umane? Răspunsul rămâne încă în miezul disputei. (...)

În realitate, toți cei care se aflau acolo erau îndrăgostiți de inflexiunile și de sonoritățile limbii franceze (...) toți, sau aproape toți,

convinși fiind că în afara francezei nu există salvare!

Și totuși, în cursul dezbaterilor, s-a putut înțelege că nu există o cea mai frumoasă limbă, ori una mai puternică decât altele, s-a înțeles că toate limbile sunt valoroase, fiecare dovedindu-se mai bogată pe măsură ce este cunoscută mai bine.

Românii ne-au declarat atașamentul lor profund față de verbul francezei, libanezii, lirici, au folosit o limbă concepută pentru a ne striga dragostea lor pentru turnurile frumoase dar și pentru acuratețea limbajului. Ce credeți c-au făcut camerunezii, togolezii, beninezii, cei din Coasta de Fildeș ș.a.? Și-au exprimat de asemenea simpatia pentru acest „canal” permițându-le înțelegerea și comunicarea. S-a mai auzit însă și flautul dialectului creol

de MICHELE MARION

făcând să răzbească soarele prin înnorarea pariziană, sau canadieni ce și-au asumat riscul folosirii unor cuvinte noi dar încântătoare. Iar francezii înțeleseseră cu surprindere că, departe de a deține vreun monopol, posedă o limbă care nu este a nimănui, permițând însă tuturor să și-o însușească întru obținerea altei limbi dar totuși aceeași, îmbogățită de o inflexiune sau de o respirație, de o aluzie grea de sens, de o creativitate avându-și sorginea într-un loc îndepărtat...

Pe urmă, limba a trecut pe un plan secund puse fiind în chestiune „valorile” și „etica”, ajungându-se astfel la aspecte mai puțin frumoase: șomaj, mizerie, boală, pierderea sensului... Dar organizatorii, un pic poeți, au voit să evite un final pesimist. Și au reușit

– nu mă întrebați cum – să facă să revină soarele în inimi prin convivialitate și optimism, prin bucurie de viață și comuniune. (...)

În fine, cineva a emis ipoteza unei Francofonii creatoare ce și-ar propune partitura în concertul limbilor, dialectelor și sunetelor, oferită tuturor celor care ar dori să inventeze cu ea lumea de mâine.

P.S. de Șerban Lănescu. D-na M. Marion face parte din conducerea asociației ECHANGES INTERNATIONAUX, inițiatore a colocviului ce s-a petrecut între 16 și 20 ianuarie sub titlul „La langue française au risque des cultures”. Îi mulțumesc pentru amabilitatea oferirii unui text pentru **Lucașul**! Am întrerupt așadar pentru o săptămână „lectura” cărții lui Fukuyama, experiența pariziană incitându-mă însă să o continui. La întoarcerea spre casă am aflat încă din avion („Curierul Național” și „Vocea României” sunt, pare-se, singurele ziare acceptate de TAROM) că, în fine!, puterea din România a găsit modalitatea accesului rapid în lumea europeană și occidentală, optând fășiș pentru național-comunism, xenofobie și rasism... Și greu să mai poți spune altceva decât **Dumnezeu cu mila!**

Noica: SEMNELE MINERVEI (PUBLICISTICA 1)

Dominat copios de filozof, publicistul Constantin Noica nu poate fi socotit un model ideal de foiletonist. Fără prea multă vervă, fără stropul de „superficialitate“ în absența căruia articolul de gazetă rămâne precum bucatele fără sare – oarecum indigeste, deci –, Noica se manifestă în publicistică aidoma unui popularizator al profunzimilor gândirilor sale, văduvit, însă, tocmai de uneltele necesare popularizării. Dar asta ține mai mult de formă, deoarece fondul reliefează sentințe serioase, incitante (excepție făcând abordările fenomenului literar, pentru care filozoful nu prea este înzestrat cu organ, nefiindu-i nici apropiat inimii), evidențiază concluzii și sugestii îndrăznețe, pline de suculență, generatoare de reflecții multiple. Și, mai mult decât orice, scrisul foiletonistului Noica aduce o notă certă de insolit, ceea ce înseamnă foarte mult. Cine a citit primul său volum de publicistică va urmări, cu siguranță, și restul volumelor care vor fi tipărite într-un viitor apropiat de prestigioasa **Humanitas**.

Costache Olăreanu: POEZIE ȘI AUTOBIOGRAFIE

Ținând mai mult de „poezie“ decât de biografie – vom vedea și de ce – jurnalul lui Olăreanu narează, în partea liminară, despre primele două decenii din existența autorului, anii petrecuți la Huși și la Târgoviște. Se derulează episoadele prăbușirii democrației sub presiunea comunismului de import, anii studenției pline de frustrări, sunt rememorate multe dintre traumele la care fusese supus un suflet fraged, dar uimitor de perspicace. Totul este învăluit într-o aură de **melancolie acidă**, dacă se poate spune astfel, care vine din spiritualitatea moldavă (melancolia, sfătoșenia, privirea piezișă) intarsiată de cea muntenească, târgovișteană mai precis (de aici acidularea viziunii, o anumită acuitate aparte a vizualului, un simț deosebit al amănuntului semnificativ). Și mai importantă mi se pare secțiunea denumită **Micul Paris** – povestirea celor 13 luni pe care autorul le-a petrecut în calitate de șef al Inspectoratului pentru Cultură al Primăriei Capitalei (anii 1991 – 1992). Sunt de aflat aici multe din năravurile și moravurile post '89, toate trezind nu atât revoltă, cât dezgust: „lucrături“ subterane, nepotisme, favoritisme de tot soiul, veleitarisme, o organizare precară ș.a. Aflăm apoi – printr-o reîntoarcere spre timpuri mai vechi – amănunte despre faimosul „caz“ al meditației transcendente, despre treceri punitive la „munca de jos“, despre slalomurile pe care era nevoit să le realizeze un artist sub comunism, dar și despre marasmul în care este nevoit același artist să viețuiască în perioada postdecembristă.

Poezie și autobiografie aparține mai puțin memorialisticii, cartea având reale tangențe cu literatura – literatură, deoarece Costache Olăreanu evită a spune, el realizând sugerarea.

Claudio Magris: DANUBIUS

Încununată cu numeroase premii, tradusă în 15 limbi, cartea acestui scriitor triestin este mai mult decât un jurnal de călătorie, virtuțile sociologului, politologului, istoricului, etnologului supunându-se benefic baghetei excelent mănuite de un literat de rasă. **Parti pris** – ul lui Magris rămâne o nostalgie nutrită de umbra defunctului imperiu habsburgic (să notăm că volumul de debut al scriitorului se intitula „Mitul habsburgic în literatura austriacă modernă“!), văzut ca un fost element de aglutinare – socotit benefic, firește! – a câtorva țări dunărene, ale căror configurații socio-politico-culturale contemporane sunt privite printr-o lentilă surprinzător de limpede, apelându-se la elemente de contrapunctare, în absența cărora s-ar fi instalat ambiguitatea, nemotivarea. Este extrem de interesant faptul că Magris face parte dintre puținii lucizi pentru care profilul adevăratei Europe nu poate fi conceput la reala sa dimensiune fără de acea parte sud-estică a ei, mai rebegită, mai plină de păcate, dar... integral europeană! Despre sagacitatea autorului depune mărturie o afirmație vizând direct aria noastră spirituală: „**Resemnarea** (n.m., Al. S.) pare a fi un clișeu al sufletului românesc“. De altfel, întreaga secțiune dedicată României este extraordinară.

Alina Mungiu: ROMÂNIA, MOD DE FOLOSIRE

Prima antologie de publicistică – are toate șansele să mai realizeze câteva! – a unei ziariste iconoclaste. Bistriul analitic (mănuit cu virilitate) taie în carne vie, lovește fără menajamente (în) stânga și (în) dreapta, scoate la lumină plină tumorile naționale generatoare de miasme pestilențiale în atmosfera politică (trimiterile având însă o bătaie mai lungă!) a României; tranșantă, Alina Mungiu refuză nuanțările, omniscența afișată fascinează, dar și supără prin plasarea în apodictic a afirmațiilor, în fine, publicista poate fi acuzată de orice, numai de lentoare a gândirii nu!

A doua parte a volumului dezvăluie o altă Alina Mungiu, acaparată de demonul exegezei literare. Comentariul ei prinde într-un colimator eseistic situat „la granița psihologiei literaturii, a psihologiei sociale și la multe alte granițe“ autori semnificativi pentru câmpul psihologiei abisale (Gide, Dostoievski, Kafka, Jünger, Thomas Mann, Hesse ș.a.). Interesează aici nu atât validitatea verdictelor, cât excepționala capacitate asociativă.

I. Negoșescu: STRAJA DRAGONILOR

Moartea i-a răpit lui Ion Negoșescu și posibilitatea de a-și duce până la capăt amplul proiect literar care ar fi însemnat o autobiografie subordonată integral imperativului sincerității absolute – în genul crudelor „Confesiuni“ ale lui J. J. Rousseau –, totul, chiar și cele mai inconfortabile lucruri aflându-și locul în paginile scrise cu voluptatea (învecinată-masochismului) de a se „dezbrăca“ în public. A reușit să scrie doar primele două capitole, suficient totuși pentru deslușirea resorturilor stimulative ori inhibante care au dominat o remarcabilă personalitate literară.

Avem în față derularea unei aventuri metafizice veritabile, cu trimiteri esoterice. Amănuntul biografic capătă rost simbolic, treptele inițierii se succed într-o aparentă dezordine halucinantă (dezvoltarea lor având totuși un real fundament organic), traumele adultului – căutate neori cu parșivene – se consolidează printr-o contrapunere cu paradisul pierdut al copilăriei, personalitatea „demonică“ (sintagma îi aparține lui Ion Vartic, autorul unei ireproșabile prefețe) se întrupează nu numai în sens benefic, tendințele singularizării acompaniază o vocație irepresibilă a autodistrugerii. (Aici este cazul să se vorbească despre împletirea „nebuniei“ truate cu pornirile deformate aparținând fără echivoc viciului compensatoriu). De fapt, voit sau ba, Ion Negoșescu pare a fi confundat existențialul cu esteticul.

Această carte l-ar fi bucurat nespun pe Freud.

Anticariat

Mihai Moșandrei, PREZENȚA PEGASULUI SAU PLIMBĂRI LIRICE ÎN JURUL POEZIEI

Tipografia „Vremea“ București, 1993
(Anticariatul de pe Bd. I. C. Brătianu)

Autorul – poet de extracție bucolică – își teoretizează părerile despre fenomenul poetic în maniera unui subiectivism aproape declarat și deloc nociv. Înarmat cu un baraj de ideologie literară formată sub tutela simbolismului francez, Mihai Moșandrei nu realizează o estetică personală – a remarcat și argumentat convingător critica timpului! –, ci recurge la înfățișarea unei suite de fațete ale unui anume concept poetic. Reușește disocierea câtorva elemente eterne de poezie și își conturează un restrâns teritoriu liric apropiat preferințelor sale. (De fapt, partea a doua din titlu sugerează clar subiectivismul autorului). Mihai Moșandrei se delimitează net de viguroasa expresivitate argheziană, de ermetismul barbist și de extremismul formalist gen Voronca sau Tzara, preferința (vocația?) sa îndreptându-se neșovăielnic spre zonele senzitivului, delicatului, intimismului, elegiacului. Autorul nu concepe o ruptură între fiorul simțirii și actul poetic, văzându-le pe amândouă într-o permanentă îngemănare; va blama tipul de **poeta faber**, va detesta în egală măsură absența aristocratismului poetic și mercantilismul desfășurat în sfera cărților. Capitolul final, **Poezie și tăcere**, îl reprezintă integral pe autor, recomandându-l drept un contemplativ, un estetizant și un adept definitiv al căii de mijloc, extremismele poetice de orice coloratură repugnându-i.

top 5

LIBRĂRIA KRETZULESCU

- Nicolae Breban, **Confesiuni violente**
- Kazuo Ishiguro, **Rămășițele zilei**
- Dean R. Koontz, **Ucigași în numele Domnului**

LIBRĂRIA SADOVEANU

- Pavel Chihaia, **Blocada**
- Nicolae Breban, **Confesiuni violente**
- Paul Claudel, **Un poet privește Crucea**

LIBRĂRIA EMINESCU

- Claudio Magris, **Danubius**
- Nicolae Breban, **Confesiuni violente**
- P. H. Brown și P. B. Barham, **Marilyn**

LIBRĂRIA ALFA

- Nae Ionescu, **Prelegeri de filosofie religiei**
- Ovidiu Drimba, **Istoria culturii și civilizației (vol.4)**
- Paul Claudel, **Un poet privește Crucea**

LIBRĂRIA DIN BD. 1 DEC. 1918, NR. 53

- Kazuo Ishiguro, **Rămășițele zilei**
- Claudio Magris, **Danubius**
- Pavel Chihaia, **Blocada**

Pentru o cât mai promptă prezentare, invităm editurile interesate (dar și pe autori) să expedieze pe adresa redacției noastre un exemplar din noile apariții de carte.

Ciudate ființe ideile. Delict de supraviețuire.

Octavian Barbosa, *Delict de supraviețuire*, Editura „Crater”,
București, 1994

de ȘTEFAN ION GHILIMESCU

Pentru a deveni prozaici, Dimitrie Octavian, „un nume de sfânt și unul de împărat/ amândouă fără acoperire// sfântul e fără împărăție/ iar împăratul fără sfințenie“// nu e decât binecunoscutul, reputatul și rafinatul critic de artă Octavian Barbosa care, după știința mea, se află la prima ieșire în lume în calitate de poet. De autentic și mare poet – mă grăbesc să subliniez fără nici o rețineră! Cunosc de la domnia-sa că volumul reunește poezii aparținând unor epoci creatoare diferite, vrăfuite ani de zile prin sertare... Cu toate acestea e greu de imaginat o „summa“ mai articular unitară ideatic, necum un sumum poetic mai revelator. Aș merge până acolo încât aș afirma că întâlnirea criticului Octavian Barbosa cu poezia este absolut augurală, mai cu seamă dacă ținem seama de observația, veche încă de pe vremea lui Baudelaire, observație potrivit căreia poezii călăuziți doar de instinct nu sunt, de fapt, decât niște poeți incompleți... **Delictul de supraviețuire** este o carte scrisă de un poet inspirat (în sensul alexandrin al cuvântului), ordonată cu știința asocierilor și corelațiilor de idei ale unui critic (constructor) desăvârșit. În egală măsură, așadar, interesează și produce delectare în poezia lui Barbosa spectacolul extatic al ideii și (dacă nu mai abitur) sinceritatea ordonării expresive.

Dacă în planul ideii poetul ar putea trece drept un **diletant al abisului** caracterizat de o schizoidie genială a literiei: „adie mersul unui fluture/ sportiv ce face din fiecare/ fir de iarbă o prăjină/ și-n tunbe nu de triplu ci multiplu/ salt mortal/ întrece broască năucită/ (din Elea)/ de atâta fast și grație/ nebună în rostogolirea pe suport de aer/ a saltimbancului(...)“, în plan constructiv, oricât grotesc și derizoriu uzurpă fagurele latent, edificiile logosului tind spre o formă quasi religioasă: „aceasta e ora/ nu știu a cui timp/ dar este ora// piatra a fost aruncată// corăbii buimace se clatină./ șobolanii la proră avertizează// înțelepții nebuni Cuvântul scufundă cântând/ missa grotescă a lumii//“ (**Apocalips cu șobolani la proră**). Spre a salva de cădere de la trapezul norilor pe **diletantul abisului**, printr-un gest oculist asemănător urzelii arahnidelor, poetul leagă între ele și întinde cele două planuri „ca o foaie de cer pe cerul pământului“. Fiindcă știe prea bine să păzească dar și să uzurpe regulile jocurilor speculative ale spiritului, Octavian Barbosa ajunge să plămăduiască viziuni poetice de o frumusețe fără egal: „Pădurea cu întâmplări nebănuite/ în care melcii scot coame de cerb/ și cerbii poartă în spinare cochilii/ antene molatece/ cu care se feresc de copaci îi dau la o parte și aceștia se dau/ lăsându-i să treacă fragili/ pe poduri și frunze presupuse corăbii/ de ierburi involte vâscose/ lunecând pe mătsuri de aer/ lumini întârziate pe turnuri de coame/ e tot ce a mai rămas din desfătarea/ nocturnă a stelelor//“ (**Pădurea cu întâmplări neobișnuite**). Sunt zone de obscuritate incantatorie în aceste versuri care exhibă patafizic o forță căreia nu i te poți decât supune. Ea te conduce și deschide porțile evanescente ale viselor (păcatelor) care-și devoră necruțat atâta substanță cât și actantul. Visul mi se pare a fi la Octavian Barbosa pragul subțire al metafizicii amalgamării și deversării poetice

magiei. Surprinzând tentația inițiativă a inversării specifică satanismului din poezia lui Barbosa, în cronica la carte, C. D. Zeletin consideră că „parcursul actelor în sensul lor invers amintește elemente de magie neagră“. Visul magic e de fapt, cum scrie negru pe alb criticul de artă-poet „un fir de păcat hămesit“, un tropism dramatic al nesațiului de a cunoaște, înfruntând toate barierele. Parafrazând spusa cuiva, aș crede că, ceea ce este luptă cu materia pentru un artist plastic, este pentru Octavian Barbosa lupta cu spiritul său, deopotrivă angelic și satanic. Sfâșiat lăuntric, poetul scrie un „text“ dilematic înădit din tot atâta exaltare câtă necredință. Cenzura realului, trădând dezabuzare și scepticism dar și o mizantropie limfatică, rasată, abduce forme poetice abstruse, reci. Cu superbia eminenței Octavian Barbosa definește sau numește într-un loc poetul (creatorul) drept „un teleleu răvășind în crani candoarea“, dar ce altceva e diavolului, se întreabă el, „ispitind ființarea“, din moment ce peste drum de figurile grotescului sublimul nu pare a se susține decât într-un „colier de praf luncată aureolă“ a ceea ce a mai rămas din Dumnezeu. Prin Pilat, al cărui **glas arătător din vârful degetului mare** poetul continuă să-l audă, omul l-a dat pierzării pe Dumnezeu, iar degetul procuratorului arătând spre Isus e degetul omului arătând spre noi toți. Lumea e de aceea un bestiariu grotesc populat de porci, lupi, șerpi, vulpi, corbi, mistreți și alte iasme înfricoșătoare. „Mă recunosc în copaci/ în porci și în draci/ înotători stângăci/ sub cerul fără curcubeu“, mărturisește Octavian Barbosa, înălțând o sfâșietoare **Rugă în apocalips**: „Dă-mi Doamne chipul înapoi“. Scâncetele îngerului fără cap, care până la urmă sfârșește în canalul cetății, vizualizează grotesc gesticulația chinurilor trupului sub care se cascadează în toată grozăvia infernal dantesc. O tristețe grea stăpânește sufletul luminos al poetului care nu poate să nu vadă înșelăciunile balaurului care a furat un cap de înger și „străzile orașului/ cum se îmbrăncesc de aplauze“. Oximoronul, în treacă fie spus, figură predilectă a scrisului lui Octavian Barbosa, subliniază insașiabil proces al nașterii ideilor pentru care poetul merită să trăiască, să lupte și să moară, precum și caracterul obsesiv al imaginilor ierusalimului drăcesc. Apocalipsa tenebrosului, „visul care se îndreaptă după tălmăcire“, escatologic, infernalul travestit ori nu, urâtul, putridul, monstruosul, natura dublă a angelicului „constrâng“ sufletul însingurat a supraviețuitorului (teribil delict!) în idee. În **Echinox** Barbosa dă și o definiție a ceea ce el numește ACESTE FIINȚE CIUDATE IDEILE. Suprem elogiul al scrisului, ideile sunt umbre de lumină pe pagina albă, joc ne-nțeles și necurmat de înțelesuri, viață și moarte, adulecări ale faptei, perpetua plutare, dincoace și dincolo de corp, elanuri împietrite de munți și de ape, nedespărțite în alba lor delimitare. Ideile sunt o surdină a arderii, calm fără margini, cuvântul regăsit în logosul tăcerii, lumina în oglinda umbrei. Ideile sunt metafizica vieții unui poet damnat, situsul unei viziuni transfiguratoare nu totdeauna luminoase și optimiste. Într-o lume guvernată de huruitul propriilor capete de șerpi, într-o lume în care cuvântul și-a pierdut starea întemeietoare, într-o

lume în care absolutul a fost înlocuit cu mizeria poetul nu poate fi decât un contestatar al anomiei și al moravurilor anomiche. Recolta sa, vom constata, e îngenunchiată, mută și deturnată, un scrâșnet grotesc al neputinței. În ordinea acțiunii practice, o luptă surdă cu sine, cu lașitatea și alteritatea desemnată de simbolul străveziu al gurii căscate în urma parabolei. Înspăimântătoare din această perspectivă e și viziunea înșelăciunii, comisă nu de un saltimbanc de profesie sau chiar refuzat, ci de chiar boul din fabulă care asistă placid la tăierea zborurilor date în pârg, visând că zboară pe lângă vulturi.

Poveste conține mai mult decât cumplita „descriere“ a noii apocalipse de dupăuciderea pruncilor din decembrie '89. Pentru toți cei care atunci au sporit în credință un nou pilat a și pregătit baia spre a spăla lumea de Dumnezeu, căci, dacă altădată minciuna se întâmpla de sta cu regele la masă, „acum minciuna e în locul minciunii și tot ea în locul regelui“. Acum izorii puterii scalpează de-a dreptul gândul și sufletul răsculaților; rânjind, învie contabilicește morții și păzește vii, „atâta vreme cât mai pot scheletul/ să-l mai împrumute în chip de picioroange, muștelor ce survolează/ mușuroaie de cadavre refuzate/ la export pe celălalt tărâm“. Timpul ieșit din matcă, timpul de amânare oprit la bălciul consignațiilor televizate face obiectul radiografierii configurației prezentului în **Estragonadă**. Viziunile monstruoase din poezia lui Octavian Barbosa, departe de a revela un suflet monstruos, ca la poezii daimoniace, exhibă mai curând monstruoșitatea ca atare a lipsei de morală într-o societate a apocalipsei. Spirit justițiar în excelență, poetul se consideră un „martor de al doilea grad/ un fel de rudă sărăcă a celor dintâi/ plecați să depună mărturie în rai/ pentru supraviețuitorii din iad.“

Cei dintâi sunt, și aluziv, și metaforic și în realitate pruncii uciși în revoluția din '89. Ipostaza martor – într-o ordine justițiară absolută – capătă pentru poet proporțiile unui **delict de supraviețuire**, căci „s-ar putea să fie un delict/ la judecata din urmă/ a celor din urmă“, și asta pentru că Octavian Barbosa înțelege ca spectator al ororii că tot ceea ce vine din afara sa e deopotrivă ispită dinăuntru („martor de al doilea grad// rămas pe puncte în **dilemă** (s.n.)/ în timp ce dracu surâdea pe țarm/ rotind un dinte scâlcit// oricum eu te aștept cu drag/ pe un mal ca și pe celălalt// Salut – mon frère – salut“. Delictul de supraviețuire este în realitate un delict cu mult mai grav, este un teribil delict de atitudine și activism duplicitar care relevă o gravă criză morală pe ansamblu a societății românești de astăzi.

În sufletul ultragiati al poetului, zdreanță meschină a instinctului de conservare, „o liniște ca după o ușă trântită de vânt“ pogoară târziu „toamna, când moare lumina în frunze“ și „cuvintele rămân suspendate/ în gura copacilor/ presimțiri răsturnate în vid“. E ceasul miracolelor când din adierea binecuvântării armonioase se naște **muntele de iubire** care coboară în sufletul poetului pentru a-l urca: „o făptură/ ce se desprinde pură din ape fără țarm/ cum chipul Ei îl iei în palmă și-l săruți ca pe o grădină în miezul verii/ când fructe-n coacere vestesc culesul (...) (**Masa tăcerii**). Puține dar excepționale (doar vreo 5-6), poeziile de dragoste trădează o dezamărgită aspirație spre puritate, o tot atât de nemăsurată nevoie de iubire... Mais il faut excepter l'âme même et ses affections. Nimic în afara iubirii nu poate exorciza neantul! **Trandafirii vulgari, Pădurea și strada. Curcubeu nevăzut, Elefanții și albatrosul, Culegătorii de nori** sunt mici poeme în proză având ca maestru, desigur, pe Baudelaire, la fel cum micile poeme într-un vers sau haiku-urile trimit nesmintit la Ion Pillat și Li Tai Pe. Gândite și așezate după un studiu îndelung, cu desăvârșită știință a compoziției, în contrapondere grotesculor viziuni apocaliptice, piesele din urmă dimpreună cu inspiratele desene ale lui Mircea Dumitrescu fac din materia **Delictului de supraviețuire** un tablou poetic rafinat de o bogăție de sensuri cum rar se mai întâmplă astăzi să descoperi. Autorul unei atari capodopere nu poate fi decât un poet înzestrat „cu talent înalt și plin de măreție“.

mihai cantuniari

Podul de piatră s-a dărâmat

Motto: NU EȘTI BOLNAVI Ești un poet, adică un om mult mai sănătos decât cei care un sunt poeți.

Vintilă Horia
(dintr-o scrisoare către autor)

Moartea,
Boala, Spaima și Neputința și-mi zic,
și-mi tot zic...

Dar
sunt Poet și nu mă mai tem de
majuscule.

IV. (Altul mai trainic și mai frumos)

Majusculele **există** și nu eu le-am
inventat.
Vine Fratele și-mi zice „la-ți Patul și
umbă!”
Dar eu dau din colț în colț, mă feresc,
dărdăi,
îngaim „nu acum, poate mai târziu,
poate mâine”.

Se înfurie Fratele, răcnește „la-ți Patul
și umbă, nevolnic nemernic! Tot n-ai
înțeles
că Poezia este **Thalita cumi**,
puțin-credinciosule?”

V. (Ora zece a sosit)

Pleacă profesorul de engleză și vine cel
de franceză.
Pleacă profesorul de logică și vine cel
de chimie.
Vine profesorul de botanică și pleacă
cel de română.
La urmă rămâne Poetul, singurul
Profesor de el-însuși,
cel ce nu știe nimic și pe toți îi învață.

VI. (Omul Negru n-a venit)

Eram copil, adică desăvârșit.

Tot ce-a urmat: tinerețe,
petreceri, cunoștințe, întâlniri,
sărutări, examene, sex,
răspunderi, sex, cununii,
sex, inconștientă, chefuri, poezii
și muzici, amintiri, remușcări

erau tot mai mari imperfecțiuni
culminând cu cele finale Bătrânețe
Boală
Moarte

Am fost copil, adică desăvârșit!

Marginalii la D. Voiculescu

Doamne, cândva Tu m-ai făcut frumo
Eu am ajuns cel mai din urmă păcătos
și, dintre păcătoși, cel mai prejos...

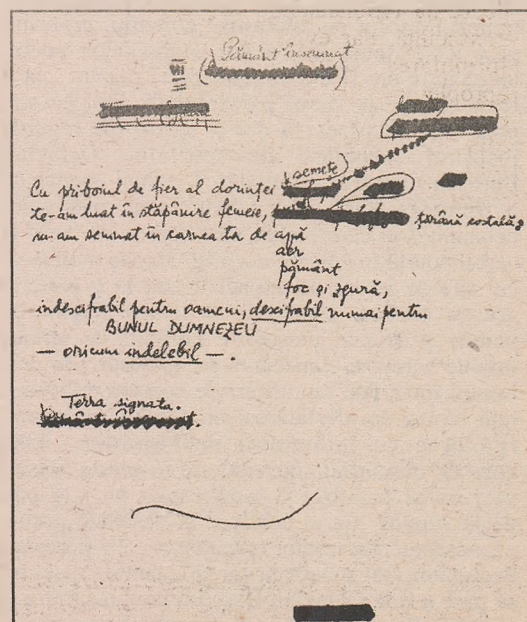
Dar cred că cel ce-i văruială și humus,
Deși pe lume doar Tu l-ai adus,
când **știe** că-i atât de jos, ajunge Sus.

Fragment din Lope de Vega

Păstor divin ce din iubire moare!
Nu te-ngrozească vinile-mi cumplite
pe tine, reazem celor fără de scăpare.

Așteaptă, deci, și-ascultă-mi griji
vădite...
Dar cum de-ți spun să-mi stai în
așteptare,
când, ca s-aștepți, Tu ai picioare
pironite?

(August 1994)

I. (Podul de piatră s-a dărâmat)

Mă ia Moartea în mâini și mă pâraie:
oasele îmi troznesc, sunt un pepene
copt pentru moarte.
Miezul mi-e roșu, zahărul s-a depus în
sânge,
semințele mi le-am împrăștiat demult în
trupuri de fată.

Mă ia Moartea în mâini și mă cearcă,
mă pâraie, taie cu boala un dop în
suflet:
„E prea copt, chiar a-nceput să se
treacă,
mălăieț nici că-mi place!” Și m-aruncă
deoparte...

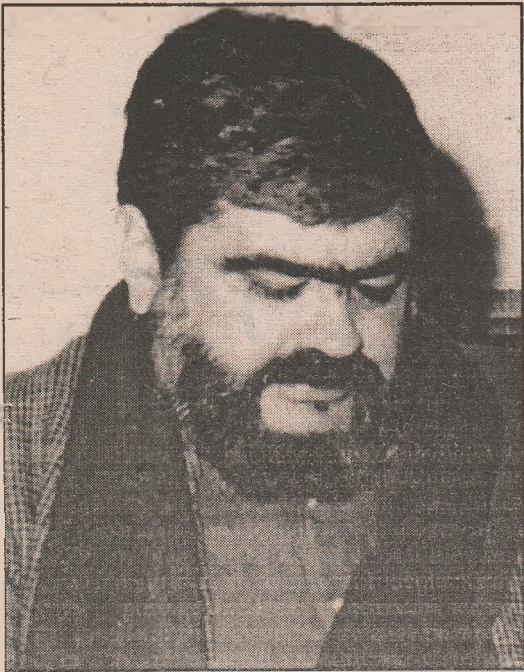
II. (A venit apa și l-a luat)

Dacă voi trece cu bine de primăvara
aceasta,
voi mai avea ani mulți până la
primăvara viitoare.
Se știe, acum își strânge Viața
vreascurile
și le leapădă afară: acum e Marea
Curățenie.

Văd Viața ca pe o gospodină vrednică
foarte.
Curăță, scutură, bate cu boala covorul.
E zor mare, e-n dărdora curățeniei;
cui ce-i pasă de tulpanele-i negre?

III. (Dom face altul pe râu în jos)

Vine Mama și-mi zice „Ești fiul meu!”
Dar sunt poet...
Vine Soția și-mi zice „Ești soțul meu!”
Dar sunt poet...
Vine Copilul și-mi zice „Ești tatăl meu!”
Dar sunt poet...
Vin pe rând Prietenul, iubita, Viața și

Andrei Pleșu publică o culegere de eseuri scrise între 1980 și 1992* și scrie un cuvânt înainte în care lasă să se creadă că unitatea lor ar fi dată cel mai bine de preocuparea pentru originalitate (limba păsărilor, limba de dinainte de Babel). Sumarul cărții este ordonat și titrat cu ugestii ale aceleiași trimeri unitare: **Idiomuri simbolice, Idiomuri ale credinței, Idiomuri ale formării, Idiomuri cerești.**

După lectura cărții, rămâi însă mai ales cu puternica impresie pe care o lasă schimbul de scrisori dintre Andrei Pleșu și Sorin Vieru asupra problemei maestrului spiritual. Acest schimb de scrisori fusese declanșat de un articol al lui Andrei Pleșu despre carențele lui Noica privit ca maestru spiritual. Nu se mai poate afla, acum, dacă în acel articol Andrei Pleșu a spus: „Noica nu e un maestru spiritual, cum credeți voi“ ori „Noica nu e un maestru spiritual, cum credeam“. În schimbul epistolar cu Sorin Vieru, autorul aceluși articol se prezintă pe sine ca avocat al primei formulări, iar nu ca procuror al celei de a doua.

Dar întreg acest schimb de scrisori dă apă la moară ipotezei că Andrei Pleșu ar fi fost mai fericit dacă ar fi găsit la Păltiniș un guru al propriilor sale căutări decât dacă ar fi găsit – cum s-a și întâmplat – un profesor de filosofie.

Andrei Pleșu a avut curajul să pună o problemă care, odată pusă, se întoarce împotriva celui care o pune: problema căutării spirituale prin mijlocirea unui maestru spiritual. Sorin Vieru – ca maestru de logică – simte slăbiciunea acestui curaj și răspunde cu franchețea pe care o poate da raționamentul dus până la ultima lui consecință, dar evită să-și supere prietenul cu formularea radicală a concluziei logice: „problema maestrului spiritual nu poate fi așa ceva, o problemă, decât pentru cineva care se află într-o poziție exterioară ei, problemei; nici maestrul, nici ucenicul n-au o astfel de problemă“.

Dacă ar fi vrut să nu-și supere prietenul prin formularea exactă a francheței sale, Sorin Vieru ar fi avut la îndemână o soluție „retorică“ mai politicoasă: un exemplu. Eventual, acest exemplu ar fi putut fi formulat interogativ: „Dar de ce crezi tu, Andrei, că nu și-a pus problema maestrului spiritual Nicolae Steinhardt? Nu l-a găsit? Nu l-a preocupat căutarea lui?“.

Și cum răspunsul lui Andrei Pleșu nu mai putea evita să-și problematizeze curajul până la a-l întoarce ca un bumerang împotriva propriei sale lașități, nu ne rămâne decât să-l formulăm noi în absența unei formule la Andrei Pleșu: „Da, ai dreptate, Sorel, părintele Nicolae este cel care a găsit ceea ce a căutat Nicolae Steinhardt, dar opțiunea lui a fost eroică, pe măsura găsirii

Problema maestrului spiritual

* Andrei Pleșu, *Limba păsărilor*, Editura Humanitas, 1994.

de IOAN BUDUCA

lui, și mi-e teamă că mie îmi lipsește eroismul găsirii a ceea ce caut dar, în fapt, caut sub semnul unui fals eroism spiritual“.

Ce găsite Nicolae Steinhardt în căutarea sa spirituală? Că unicul guru viu cu adevărat, de două mii de ani încoace, este un învățător care poate fi găsit prin *imitatio Christi*, iar nu prin școala filosofilor ori prin cine știe ce alte școli așa zis spirituale.

Puternica impresie pe care o lasă dialogul epistolar dintre Andrei Pleșu și Sorin Vieru nu este nicidecum una ce vine din frumusețea argumentelor, ci una ce vine din carența sincerității lui Andrei Pleșu, care știe, pe de altă parte, și o și spune, că are de dat socoteală pentru punerea unei întrebări fundamentale al cărei răspuns îl are la îndemână dar îl evită cu o impecabilă retorică a alibiurilor *post-pecatum*.

Dialogul celor doi ajunge la formulări de un radicalism rar întâlnit în expresia contemporană a marilor adevăruri aparent uitate: „Maestru în care artă?“, „Logician al cărui adevăr?“.

Andrei Pleșu are curajul unor formulări și mai bumerangice decât aceea a problematizării absenței unui maestru spiritual: „Căci îmi pare, uneori, diletant cum sunt, că logica de azi e o simplă euforie a instrumentarului (s.a.), o logică fără Logos, cum și psihologia de azi e o psihologie fără *psyché* (a spus-o Jung), iar filosofia – o filosofie fără înțelepciune“.

Precauțiile retorice „îmi pare, uneori, diletant cum sunt“ nu anulează radicalismul adevărului pe care îl formulează aici autorul acestei cărți. Interesant este, însă, că în textul final al cărții sale, despre îngeri (*Îngerii. Elemente pentru o teorie a proximității*) Andrei Pleșu face din nou doi cei pași deja caracteristici ai curajului său, tare în formulări și slab în opțiuni existențiale: mărturisește că este de partea celor care mai pot vorbi cu îngerii, dar pe acest subiect nu îndrăznește decât o teorie a intervalului dintre Dumnezeu și om, o teorie a primelor noastre proximități într-o altă eventuală teorie, a ascensiunii spirituale.

Cea mai tânără generație

Trupul, destins ca un suspin

de RADU G. ȚEPOSU

Poeziile Angelei Baci, din volumul (de debut) *Fragmente dintr-o cavatină* (Porto Franco, 1994), sunt un fel de uvertură lirică la o poveste de amor incendiară. Poeta vorbește mereu de extazele iubirii ca de un act suprem al imaginației. Trăiește, ca să zic așa, dragostea ca pe un ritual, ca pe o ceremonie celestă, prea intensă ca să fie ușor perceptibilă. Gesturile protocolului erotic sunt mai degrabă un mod de provocare a sentimentului, de ațătare a intimității. În această distanță pe care poeta o ia față de propriile fantasme nu e atât răceală și luciditate, cât un procedeu subtil de ridicare a stării la paroxism. Jocul imaginației surclasează realitatea convulsivă a sentimentului, împingând dorința până la un soi de voluptate dure-roasă: „carnea aceasta pe care scrii/ acum cu durere e din/ trupul meu/ muști, iubite, te simt dar nu/ te privesc să nu mă-nalț/ să rămân așa captivă/ între buzele tale./ .../ ei, da, în noaptea albă/ a întunecării mele/ corpul meu destins/ ca

un suspin“ (*Atunci, abia atunci*).

În genere, poeziile Angelei Baci sunt explozii blânde ale imaginației, vârtejuri luminescente ale unei sensibilități febrile, comprimate în secvențe lirice, cu rotunjimi de haiku: „reflex de galben roșu/ pe pielea ta/ sunt un adevărat fitil ce/ arde în zăpada roșie suflându-mi/ în degete de frig“ (*Haiku*). Nu o dată, scenariul erotic sfârșește într-o crispă suprarrealistă, semn că în suvoitul senzațiilor s-a strecurat un fior tragic: „și iar dragoste. flori risipite prin corp/ cu mâna. sânii în ritm nebunesc și iar/ îmi treci mâna prin păr. a câta oară în/ astă-noapte. poate vom mai face o dată/ dragoste/ murind apoi în voluptăți./ camera mângâind-o“ (*Singurătatea începe mai târziu*).

În astfel de disperări delicate, regăsim ceva din freamătul liric al poeziei Magdei Isanos, de care versurile Angelei Baci se despart, totuși, grație modernității apăsate a discursului. Autoarea *Fragmentelor dintr-o cavatină* își strunește poezia cu voluptăți de dresor.

dumitru nicolcicioiu

PROFESORUL US.

Lile treceau monotone, după ritualul devenit obsesiv; pe mine nu mă mai întreba nimeni de nimic, nu mă mai chema sus, se terminase ancheta, eram în așteptarea transferului la Popa Șapcă, acolo lângă calea ferată.

Pe cocoșat îl chemau aproape zilnic, stătea cam mult acolo, revenirea lui având întotdeauna pauze lungi de tăcere. Dar poți oare să știi ce și cum te întreabă și cât te poate suci anchetatorul, odată încăput pe mâna lui?!

Profesorul slăbise mult, ridurile feței i se adânciseră ca niște tăieturi, culoarea feței era de-un galben vinețiu, buze crăpate ca de-o îndelungată sete, nasul ca un cioc ascuțit, parcă se mai îndoise de șalce, nu vorbea, iar când, totuși, rostea câte ceva, o făcea monosilabic și cât mai scurt și șoptit, cu o frică pe care i-o ghiceai ca pe o aură, ca pe ceva în care el plutea în chiar pașii vlăguiți de gânduri târșăiți înspre chiblă, sau până la ușă să-și ia gamela de la mâna păroasă și murdară ce se introducea pe vizeta lunecoasă, amenințătoare prin ochiul ei din mijloc. Se stingea cu fiecare zi, nu povestea nimic din cele ce i se întâmplau sus, felul lui de a fi impunându-ți respect, noi neavând curajul să-l întrebăm și nici măcar să-i tulburăm aparenta liniște. Îl studiam cu interesul unei slăbiciuni, al unei curiozități, din dorința de alinare și de sustragere din sălbăticia tăcerii lui. Ai fi zis că el nici nu există în celula 17, parcă aerian și fantomatic trecea printre zidul igros și priciuri, cu talpa abia mângâind betonul umed. Mi se părea că acea trecere a lui nu e decât avertismentul unei stingeri la care toți eram sortiți, neștiuți de lumea dinafară, întâmplări anonime în care umilița ne era singura hrană dozată insistent, linguriță cu linguriță de uitare, încât nici măcar nu puteam reproșa ceva cuiva. Larve ale inconștienței, mucegaiuri, miasmă dospită din chibla în fermentație, numere într-un univers pe care mi se părea că și Dumnezeu îl uitase. Păream dizolvați în tăcerea cea mai grea. Privindu-l odată fix, în ochi, profesorul s-a oprit, m-a privit și el apoi, ca un magnet, ca un fluid, o comunicare abstractă, o undă de înțeles adânc, o contopire ireală în care parcă ne regăseam amândoi, mi s-a părut că suntem o singură ființă; în această stare eram cumva stăpân pe gândurile lui, mi se părea că le știam rostul, le înțelegeam, le cântăream, hotărându-mă ca, atunci când voi fi singur cu el, să rup tăcerea și să îndrăznesc. Cum aveam s-o fac, încă nu știam, dar credința mea era că am datoria să-l scot dintr-un marasm; nu era o inițiativă lipsită de înțelegere greșită, de suspiciuni, pentru că acolo, în acel univers al infernului mai ales sufletesc, și se puteau cântări orice gest, orice întrebare, orice tentativă de întrebare. Frica, altoită pe-un autoabandon, crease din noi alte ființe, cu alte, neomenești dimensiuni.

Completasem pătratul scrijelit cu unghia pe peretele umed, pătrat pe care-l traversam cu o diagonală, totalizând cinci zile (așa țineam socoteala timpului) când, cu o intuiție și un auz de fiară sălbatică, am știut că se va răsuci zăvorul. Așa a fost, numai că nu eram eu cel chemat (aveam impresia că în acea zi mă vor duce la penitenciar la Popa Șapcă); cel chemat era tot Draganovici, cocoșatul. Am rămas cu

profesorul US., tăcuți, liniștiți; el stăpân pe sine ca o statuie nemișcată și solemnă, eu dezamăgit că nu mai ajungeam odată la penitenciar, deși știam că toți trei mai aveam vreo două zile de regim de pedeapsă lângă chiblă. Trăiam totuși o undă de mângâiere că aveam prilejul să mai conversez liber cu omul pe care-l respectam ca pe tata. La un moment dat, profesorul US. m-a prins de umeri, mi-a apropiat fața mea de a lui, m-a privit fix în ochi; tremura, un rictus nervos îi ascutea marginile gurii, crispat și parcă din altă lume, îmi arunca priviri de foc din albastrul spălăcit al ochilor, fruntea îi era năpădită de sudoare în bobite de diferite mărimi, îi simțeam mirosul greu al unei respirații de om bătrân. M-a descleștat trecându-și palma peste frunte și, cu o înclinare a capului spre price, mi-a zis:

– Șezi, șezi colea, am să-ți spun ceva, n-am preot dar... te fac popă să mă ascuți, pentru că, pentru mine, nu se mai poate... nu, nu se mai poate; eu trebuie să dispar... pricepi, dragul meu, să mor, să mor atât cât moartea mai are bunăvoință pentru mine, că s-ar putea ca nici moartea să nu mă mai vrea. Asta e, trebuie să dispar... înțelegi, dragul meu, sunt de un milion de ori mai valoros mort decât viu; nu te uita așa la mine, când ai să afli, ai să gândești la fel ca mine.

De data asta, ca după o descătușare, vorbea fluent, modulându-și sensul fiecărui cuvânt, un glas împăcat, ca la o spovedanie, în fața căreia mie mi se părea că nu merit să-i joc rolul. Și a început destăinuirea și, prin asta, motivarea unei hotărâri pe care el spunea că a luat-o irevocabil. L-am ascultat înmărmurit și speriat în același timp, căutând să înțeleg cât mai clar ceva.

N-am prea înțeles mare lucru. Avea o poveste ciudată, în care tinerețea toată îi fusese dăruită unei lupte în care a crezut orbește. La cedarea Basarabiei și Bucovinei din 1940, profesorul US. era în Germania, unde își completa studiile pentru susținerea unui doctorat. Așa l-a prins cedarea Cernăuților.

Când în 1941 trupele române au cucerit orașul, a revenit și el acasă fericit că-și vede plaiurile natale și convins că va avea multe de înfăptuit la sfârșitul aceluia an 1941. Istoria însă nu ține seama nici de dorințele, nici de aspirațiile noastre!

A stat în Cernăuți până când frontul, în 1944, a ajuns aproape de Nistru. El s-a refugiat din calea rușilor și a ajuns în Timișoara la un liceu german. Se dădeau autobiografii; el scria că este refugiat, că în 1940 a rămas sub ocupație rusească și că acum vrea să trăiască în România, neamintind nimic despre șederea lui în Germania, unde își dăduse doctoratul într-o problemă antimarxistă. Cât fusese la Cernăuți, în liceu, simpatizase cu mișcarea de dreapta dar, în Germania, ocupat cu doctoratul, nu avusesse zicea el, nici o legătură cu transfugii de după rebeliunea din ianuarie 1941, deși unii conducători exilați încercaseră să-l contacteze, fără succes însă. Acum, funcționând la liceul german, era un om liniștit, trecea drept omul pe care nu-l interesa politica, se băgase într-un comitet sindical, trăia o viață fără probleme și era unul din dascălii de nădejde ai liceului. Căminul îi părea singura fericire, lângă Lorena lui, profesoară de biologie, și Silvan Uscățescu, ajuns student în anul 3 la mecanică.

Povestea frumos, captivant, cu căldura aceluia ce vrea să te facă să înțelegi bine, în adânc, tot ce spune. La un moment dat s-a oprit: „Ei, acu-i acu, acumă parcă mi-e frică să-ți spun, acum vine pe capul meu nenorocirea, lașitatea”; oftase adânc, își trecuse mâna peste fruntea năclăită de sudoare ca în urma unui efort uriaș, se oprise din pașii legănați între chiblă și ușă, mă pironise cu niște ochi fițși, apoi și-a continuat povestirea. Ce se întâmplase? Fuseseră parașutați în țară, din Germania, niște români. A fost găsit corpul neînsuflețit al unui legionar cunoscut al lui din Cernăuți, Ko., căruia nu i s-ar fi deschis parașuta. Profesorul US. era convins că acest Kostiuc ar fi avut parașuta pregătită să nu i se deschidă, pentru că nici el nu prea activase în Germania. Sub căptușeala hainei lui Ko. însă, probabil fără știrea lui, fusese introdusă o scrisoare în care, chipurile, i se transmitea ceva lui US. Profesorul US. era convins că șefii din Germania îi pedepseau astfel pe amândoi. Scrisoarea era în mâinile securității; astfel profesorul fusese arestat, la anchetă i se puneau mereu întrebări privind perioada cât el ar fi rămas în Germania în timpul ocupației rusești după iunie 1940. Lui îi era clar că ori securitatea nu știa nimic despre faptul că el ar fi fost în Germania, ori știa ceva și îl încerca, deturnându-i atenția. Singura soluție, zicea el, era dispariția lui, pentru ca Lorena și Silvan să nu fie în nici un fel implicați, suspecți, dați afară din serviciu și din facultate, ca unii din familia unui criminal împotriva umanității, cum destul de ușor se putea considera activitatea lui în Germania. „Asta-i, dragul meu, dacă eu dispar, ancheta se închide, Lorena stă la catedra ei, Silvan ajunge inginer, nimeni nu știe nimic; eu voi lua cu mine toată taina asta care-mi stă pe inimă ca o piatră de moară. Trebuie. Da. Trebuie, n-am dreptul să nenorocesc alte ființe, dacă nu pot să le ajut, măcar atât, să nu sufere din cauza mea, a vieții mele“. Se plimba fără a mai fi nervos, era

liniștit, pasul îi era mai moale, mai mlădios, mai omenesc. Ofta din când în când și rostea, ca pe-o formulă, „trebuie, da, trebuie“, repetat mereu călăuzitor, ca o poruncă ce nu suferea abatere. Îl priveam cu o emoție pe care astăzi nu mai sunt în stare s-o cântăresc exact. Atunci mă vlăguia, îmi lua până și aerul de respirat. Mă apăsa prin hotărârea gravă, dar mă și înălța ireal gestul eroicului sacrificiu. Mi se părea că nu era om, că era din alte spații, venit aci să ne dea lecții de dăruire, de sublimare a dragostei în moarte. Mă încercau chiar fiori de frică, mai ales când am văzut că își scosese din buzunar o peniță pe care o luase de sus, de la anchetă, profitând de vreo neatenție a anchetatorului. A început să-și ascute penița de betonul celei; a frecat-o până când, cu tăișul ascuțit, putea să-și radă perii de pe antebraț. O proba, îi încolțea un zâmbet firav în colțul gurii, un fel de mulțumire ca atunci când îți duci la bun sfârșit un lucru început. Am încercat să-l conving că sinuciderea prin tăierea vaselor de sânge de la mână este o lașitate, o fugă din calea răspunderii etc. etc.

M-a privit fix și mi-a zis: „N-ai capacitatea să înțelegi..., păcat; pentru familia mea, ca și pentru mulți alții, un US. mort e de o mie de ori mai valoros decât un US. viu“.

Cerându-i penița să vadă și eu cât și cum taie, am aruncat-o în chiblă, bucățica de metal dispărând în murdăria cu clăbucii de fermentație, în hărdăul aproape plin. Mi-a tras două palme iuți, m-a scuipat și a răcnit înfundat, cu ură reținută să nu facă zgomot, strigăt ca de deznădejde, răsucit într-un gâtlej sufocat de leputință:

– Nenorocitele, bestie ordinară! De ce? E viața mea, viața lui Silvan și a Lorenei..., ce rău îți-am făcut, nemernicule? Era scăparea mea, era singura soluție salvatoare a alor mei, a altora care nu mai au nici o vină decât aceea că au fost și sunt Români.

Plângea sughit, cu capul proptit în zidul cu hărți de mucegai, cu umerii strânși ca pentru o rugăciune. Eu plângeam în neștire, îl priveam și credeam că făcusem bine, așteptând să se liniștească, să pot să mă explic, deși eram stăpânit de-o cutremurare vecină cu moartea. Atunci eram convins că am făcut o faptă creștinească. Era înverșunat; eu vroiam să-l rog să mă asculte, dar el, retras în sine, parcă nici nu mă auzea, mă ignora, minimalizând existența mea până într-atât că-i simțeam apăsarea peste toată ființa mea ca un dispreț. Îmi părea rău că i-am aruncat penița, dar, din adâncurile unei lumi neștiute, un glas neauzit îmi întărea convingerea că, poate, prin fapta mea putusem salva o viață; era singura mea consolare privind-i mersul fantomatic între ușă și chiblă, mai ales când el se oprea pentru câteva clipe, privind în suprafața clăbucită, gălbuie, urât mirositoare. Parcă-și căuta cu ochii penița dispărută. Se îndepărtă apoi cu pas la fel de domol, adus de spate mai mult de cum îl știam, apăsând de-o povară pe care mi se părea c-o simt și eu. La încercarea mea de a-l lua de braț să-l opresc, să-l fac să mă asculte, profesorul s-a smucit cu o forță de care nu-l credeam capabil, aruncându-mi peste umăr – „nenorocitele, acum dacă te cheamă sus, să mă torni, c-așa sunteți voi, eroi de mucava, de trotuar“; mi-au dat lacrimile și mă rugam la Dumnezeu să nu mă cheme sus (deși nu aveau de ce, se încheiase ancheta mea), pentru că, oricum, așa era acolo, îți trecea prin cap orice, mai ales că anchetatorii erau mari meșteri în a te învrăjbi, pentru a te face să te răzbuni pentru o presupusă delațiune. Norocul meu a fost că nu am fost chemat. Eram stingherit, mă credeam vinovat, mi se părea că plutesc undeva la limita dintre a fi și a nu fi, un fel de disperare lăncedă care-mi desena întreaga ființă pe zidul plin de mucegai.

S-au auzit pașii caraliului, târșiți, cumva împiedicați ca de-o lene foșnitoare în tăcerea din pământ. Zăvorul a țipat ascuțit, răsucindu-se brutal, și în celulă a apărut Draganovici, împins scurt de cocoasă. Nici n-a apucat caraliul să închidă ușa, că profesorul i s-a adresat rugător:

– Don' șef, vă rog, să golim și noi chibla că s-a umplut... Aruncându-și ochii spre chiblă, caraliul a răcnit:

– Nu vezi, bă, dobitocule, nu vezi că nu-i plină, mai căcați-vă de trei degete și-om vedea, ce?, nu știi regula aci, la pedeapsă, ori facem pentru tine altă regulă, mama mă-ti de boșorog, că numai de drepturi știți...
– Don' șef, vă...
Dar caraliul nu l-a mai lăsat să vorbească; l-a înșfăcat de ceafă, l-a dus până la chiblă și, bângându-l cu fruntea și tot capul în mizeria din hărdău, rostea satisfăcut: „Uite, mă, că ai dreptate, că acum e plină... ha, ha, ha, acu vad și eu că e plină“.

Eram înspăimântat; l-a ținut așa secunde lungi; pe lângă clăbucii de fermentație, aerul din respirația înecată a profesorului scotea la suprafața coclită bule mari de aer, ca la înecați. M-am îngrozit, tremuram, eram convins că profesorul se va îneca în acea mizerie și că, poate, dorința lui de a-și recupera penița prin golirea chiblei va fi plătită cu viața. Caraliul

era înspăimântat; l-a ținut așa secunde lungi; pe lângă clăbucii de fermentație, aerul din respirația înecată a profesorului scotea la suprafața coclită bule mari de aer, ca la înecați. M-am îngrozit, tremuram, eram convins că profesorul se va îneca în acea mizerie și că, poate, dorința lui de a-și recupera penița prin golirea chiblei va fi plătită cu viața. Caraliul

rădea ținându-l strâns de ceafă în bulboana cu clăbuci, cocoșatul tremura cu fața crispată de silă, icnea ca de vărsătură și chiar a vărsat un conținut din care se vedea clar amestecul de drojdie gastrică, acră și scârboasă, cu bucăți de castravete, dovadă sigură că acolo sus i se dăduse să mănânce.

– Ce borășii, bă, că te bag și pe tine, să vezi cum e când vrei să fuți regulamentul.

Apoi continuă aprecierile... e plină, hai, e plină... uite că e plină. Hai că nu muriși... ha, ha, ha, cum arată un profesor care vrea dreptate, futu-ți dreptatea mă-ti de bandit, mai zise caraliul, ținându-l încă de ceafă cu fața afară, uitându-i-se în ochi de parcă ar fi vrut să descopere el ceva acolo. Din colțul meu, ca un laș, n-am zis nimic, sentimentul de vinovăție plasându-mă și trecându-mă în lumea larvelor sau a furnicilor peste care poate să calce orice picior nepăsător; mi se părea că ar fi trebuit să fac ceva, să strig măcar, să încerc cu puterile mele să-l opresc pe caraliu, dar în acele momente eram laș, fricos, egoist, cumva dezbrăcat de orice haină omenească. Mi-am dat seama că nu fac parte dintre cei aleși, că-n răspântiile durerii, refugiul caută licărul de supraviețuire. Poate că, dacă nu-i aruncam

penița în chiblă, scena aceasta oribilă n-ar fi avut loc niciodată. Înecat de-o țuse cu stropi de rahat omenesc, printre icnituri spasmodice, profesorul implora ca din adâncuri: „pișă-te, pișă-te, hai, dă-i drumul, nu vezi că mor...“. Și în vreme ce striga ca dintr-o disperare, aplecându-se cu capul în dreptul prohabului, își scotea cu degetele boboșele de produs galben ce-i intraseră în nări, în ureche, pe colțurile gurii. Peste fața lui, năclăiala părea așternută ca o vopsea neamestecată bine, grunjoasă, rămasă în urma unei pensule știrbe, în mâna unui neîndemânic zugrav.

Am urinat pe fața lui, căutând să economisesc în jet cantitatea de lichid, mulțumit că pot fi de folos aceste grozăvii la care fusese supus profesorul US. Urina i-a mai luminat fața.

– Împarfumează-l bine, fire-ați ai dracului de gunoarie, c-așa vă e bine dacă sunteți pe contra – mai zise caraliul, satisfăcut, în timp ce închidea meticulos ușa, cu zăvorul ei țipător, neuns, vaier din altă lume.

Se ștergea cu mâinile pe față, își arunca ochii spre hărdăul în care se mai agitau unduirii murdare, privea la vărsătura cu castraveți a lui Draganovici, respira adânc, parcă duhoarea i-ar fi făcut o omagiere a clipei în care trăise treapta cea mai de jos a existenței omenești. „Vedeți, acesta sunt eu, profesorul US.“, mai zise ca o resemnare sau poate ca un avertisment, ca o hotărâre finală.

Se lăsase tăcerea, lespede apăsătoare în chiliuța cu zidul muced, pe înverzirea obosită a căreia, într-o seară, profesorul zgâriase cu unghia un chip de Christos chinuit de suferință, slab, cu față prelungă, osoasă, cu ochi holbați parcă a mirare. Pe harta mucegaiului, chipul Sfântului ne mângâia deznădejdea, făcea din suferință o victorie; ochii aceia, holbați de durere, licăreau peste mucegaiul verzui, pecingine a uitării, ca o lumină într-o beznă sufletească obsesivă. În genunchi, profesorul se ruga la chipul scrijelat, eu tremuram într-un colț de lângă ușă, iar cocoșatul încerca să-și strângă borătura cu castraveți, adunând-o cu mâna s-o arunce în chiblă. Nu spunea nimic, parcă stingherit, era galben pământiu, transpirase, cocoșa îi părea enormă când stătea aplecat să-și adune resturile probabilei cedări.

Sfârșia becul de deasupra ușii după sita și grilajul lui, priciurile ca niște etajere ne așteptau pentru cea mai ostentivă odihnă din câte există pe lume; de unde să mai poți chema somnul și cui mai puteai să încredințezi un gând, o alinare, o evadare în unghere mai luminate din care, în însingurarea noastră de acolo, mai nădăjduiai să-ți apară un vis frumos?! Abia m-am urcat lângă tavan, ca fără puteri...

De pe priciul lui de la mijloc, profesorul s-a răsucit într-o rână peste marginea tare și ne-a strigat încet:

– Măi, băieți, iată c-o trăirăm și p-asta. Văd că sunteți speriați și vă chinuți din cauza mea. Nu-i nimic, eu sunt tot eu, a fost o încercare, așa, ca și când ai fi nevoit să treci prin pădurea cu fiare sălbatiche; am trecut. Vreau să vă urez noapte bună, să fim serioși, creștini, să nu ne lăsăm pradă momentului. Voi veți avea dreptul, dar și datoria să strigați... Și, ca să ne dovedească liniștea lui și să avem încredere în ceea ce spunea el, ne-a sărutat pe fiecare, adresându-ne cuvinte șoptite, în așa fel că eu nu am auzit ce i-a spus lui Draganovici, numai că pe acesta l-am auzit răspunzându-i profesorului: fără grijă, domnule profesor, eu sunt creștin, ar fi păcat. Pe mine m-a sărutat cu o patimă ca de părinte și mi-a șoptit: nu știi nimic, n-am fost în Germania, nu va ști nici Lorena, nici Silvan, și-mi pare rău că nici tu n-ai să știi nimic niciodată. Avea o față luminoasă, destinsă ca într-o supremă încercare din care a ieșit împăcat și victorios, de parcă nimic nu s-ar fi întâmplat.

M-am bucurat pentru asta și mi-am zis că numai un om superior poate trece cu zâmbetul pe buze peste negliobia unui inconștient slujbaş al puterii. Mă liniștisem, priveștiștea feței năclăită de excremente căpăta sensul unei ridicole panorame de bălci; se dispersa gravitatea prin tocmai noblețea sufletului acestui om care, spre mirarea mea, accepta viața așa cum era ea acolo, sub zidurile ude. Mă simțeam cu atât mai mic cu cât nu aș fi putut să fiu la înălțimea lui. Am adormit liniștit și readunat parcă, în sfârșitul becului, rutinieră odihnă a dorului.

Dimineața a fost cutremurătoare. În larma cunoscută a descuierei lacătelor, a spăngilor lăsate neglijent să cadă, asurzitorul strigăt de metal m-a cuprins, ca și-altădată, învăluit în credința că, în sfârșit, o să deșertăm chibla, căci făcusem socoteala că ar fi de serviciu caraliul caporal mai binevoitor. Această naivă, dar tonică mângâiere, avea să fie fulgerată de-un tipăt neomenesc, ca din altă lume, glas de fiară gătuțită, care scotea din adâncuri toată disperarea lumii; ceva greu de înțeles, dar era tipăt sfâșietor, frică, spaimă necontrolată, deznădejde icnită, contrastând cu regulamentul și cu monotonia ritualului cunoscut. Se deosebea chiar de acele strigăte de durere pe care le mai auzeam în timpul anchetelor, undeva, prin încăperi de tortură.

M-am aplecat pe marginea priciului să privesc. M-am îngrozit; priveștiștea era de iad: zidul cu harta lui de igrasie era împroșcat de sânge, avantajul roșu uscace pe pecinginea verzuie dăre prelinse, părându-mi-se luminiscente sub puterea becului; sub mine, o mână albă ca varul, a profesorului, părea a avea arătătorul întins spre zid, iar Draganovici țipa, fiind, el ca și marginea priciului lui, stropiți de sângele ce se așezase într-o băltoacă închegată pe betonul dușumelei. Draganovici țipa, avea sânge pe mâini și pe față. Am început să dărdâi, nu mă puteam dezmetici, mi se părea că e un vis urât, că un coșmar mă poartă ca și alte dați pe poteci de disperare refulată. Încercam să mă adun, mă consolam că fusesem eu deasupra, nu îndrăzneau să cobor, mă răsuceam, priveam, mă băntuia o greață și un leșin; nădușeam și aveam gura uscată; Draganovici coborâse, se holba la băltoaca de sânge închegat, răgușise țipând, când ușa s-a deschis violent...

- Ce ai, bă, boule? Ești nebun, că te duc la balamuc, cocoșatul dracului, ce faci panică? Unde te crezi? La tac-tu, la mă-ta, taci că te fac să taci pentru totdeauna, aici e instituție, căcatule, taci odată că... că te mănânc în bătaie...

Dar glasul pornit al caraliului, pe măsură ce acesta se edifica asupra tabloului, scădea în intensitate, se înmuia ca de-o mirare, o grijă, o frică, un tremur abia perceptibil, sugrumând din gât orice alcătuire a vorbei. Draganovici a tăcut ca în urma unei descătușări; caraliul a închis repede ușa, i s-au auzit pașii alergând pe coridor, iar noi am rămas ca înlemniți. Profesorul era mort. Era exagerat de alb la față și, cum sta așa, pe-o parte, i se vedea mâna stângă ieșită mult, plină de sânge, cu arătătorul ei spre zidul cu Christosul zgâriat în pictura de igrasie și acoperit de sânge omenesc. La plica cotului, acolo unde se fac injecții în venă, avea o rană mare zdrențuită; în gură mai avea bucata de carne pe care o mușcase, agățată în dinții dezvelți ca într-un suprem hohot de râs; nu mai avea riduri, fața îi era destinsă ca o împăcare. Cum sta în genunchi, lângă chibla, cocoșatul părea un ghem.

A venit un ofițer însoțit de-o grămadă de inși, printre care nu am cunoscut decât pe unul care era maior și care era medic. Au privit, nu s-au atins de nimic și au plecat; numai unul, mai rotofei, a zis cu o amenințare neconvingătoare: „mă, voi l-aț termenat, voi, că... l-aț lichidatără că nu v-a lăsat să-l călăriți... glonțu vă mănâncă! Și mai zise, ca pentru sine, așa, cu satisfacție: glonțu, mă, că ăla e Christosul vostru..., glonțu...

ioan drăgoi

PLOAIE DE VARĂ

Litere de plumb

Lmarele oraș m-a primit rece, zgomotos, indiferent. Hoinăream pe străzi năucă, fascinată de nesfârșitul lui, convinsă, pe zi ce trecea, că nu mă va accepta, că mă va respinge cu brutalitate.

La liceu, colegii m-au întâmpinat cu oarecare curiozitate. Mai ales băieții. S-au perindat prin fața mea, scoțând cum aceleași exclamații, care însemnau da, nu prea e nimic de capul ei, o provincială slăbănoagă și atât. „Să vă ia naiba!“ le-am spus în gând și le-am întors spatele.

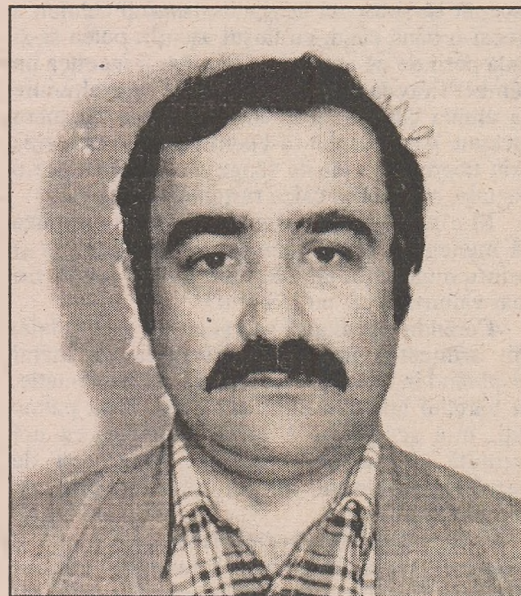
În curând se apropia bacalaureatul, examenele de admitere, meditații cu „profi“ universitari, între care unii mă tratau ca pe o păpușă, iar alții se uitau la sânii și la soldurile mele. Eram hotărâtă să intru la Filologie. Gândul că ți-aș putea fi colegă mă înfiora, amețindu-mă. Aveam mare nevoie de dumneata atunci, dar n-am îndrăznit să te caut.

La câteva zile după bacalaureat, tata a fost arestat. Mama mi-a ascuns totul până într-o zi când casa se umplu de milițieni, care începură o percheziție minuțioasă. Șeful lor, un maior mic și chel, asculta de ordinele unui civil înalt și frumos, căruia îi traducea precipitat vorbele șoptite: „Căutați aici, desfaceți acolo, trageți șifonierul, uitați ce-am ajuns, tov. colonel, să înghițim praful altora, hai, mă, mai repede, scoateți pervazul, spuneți odată, doamnă, unde sunt literale, să terminăm mai repede și să vă vedeți bărbatul acasă. Plumbul, dați-ne plumbul și plecăm“.

Eu mă uitam îngrozită când la mama, când la milițienii care trecuseră în camera mea și începuseră să-mi scotocească prin șifonier și bibliotecă. Mama se învârtea pe lângă cel înalt și frumos, probabil șeful tuturor, și încerca să-i spună ceva șoptit. Îl ruga să mă lase câteva zile până dădeam examenul de admitere. Dar ce aveau cu tata? Ce litere, ce plumb? Fusesem de câteva ori la tipografia unde lucra el, mă plimbase prin toate secțiile, mă prezentase colegilor, chiar și unui ziarist cu care am înțeles că era prieten bun. „E fata mea, spusese el cu mândrie, e fata mea, scrie și ea poezii!“ Eu m-am înroșit toată, am protestat, nu, erau doar încercări, nu meritau atenție. „Când ai să consideri că merită atenție, atunci să mi le aduci să le vad“ a spus ziaristul după care și-a văzut de treabă.

În tipografia unde lucra tata era o mizerie cumplită, hainele muncitorilor aveau culoarea plumbului, la fel obrazul lor, la fel privirile. Nu mi-i puteam închipui spălați și curați, plimbându-se cu copiii de mână sau îmbrățișându-și iubitele. Ce putea face tata cu literele acelea de plumb care erau împrăștiate și aruncate peste tot în hală? El nu avea decât vreo cinci clase, și acelea făcute mai mult prin grădina învățătorului. Ce putea face tata cu literele? TATA? Unde era el acum? Am sărit de pe scaun și m-am repezit pe hol, de unde ultimii milițieni plecau. Din dormitor se auzea glasul mamei: „Nu știu nimic, nu mi-a spus nimic nenorocitu’, vă rog să mă credeți. Asta ne trebuia nouă acum?! Tocmai când dă fata examen! Să-i facă tocmai el una ca asta?“

Cu glasul scăzut, colonelul repeta întruna: „Literele și manifestele, doamnă! Manifestele! Sunt tipărite cu litere furate din paginație. Trebuie să găsim literele! LITERELE ȘI

Ardelean de obârșie, filolog ca formație, Ioan Drăgoi a debutat târziu, tocmai în decembrie... 1989, cu o năvelă, tot în „LUCEAFĂRUL“. În prezent este ziarist la revista „POLIȚIA ROMÂNĂ“. Are în pregătire un volum de nuvele și povestiri polițiste și altul de teatru. Piesă de rezistență, ALERG ÎN ÎNTUNERIC se anunță a fi o virulentă satiră la adresa „fripturismului“ post revoluționar la toate nivelele.

MANIFESTELE!“

Începu să mă dumiresc că nenorocitu’ era tata, că amărâta aia eram eu, că mie îmi făcea ceva rău. TATA!

- Vedeți și dumneavoastră... o să las fata să stea de vorbă cu el. Am înțeles că ține foarte mult la ea. Poate îl convinge să ni-i spună pe ceilalți. De ce să sufere el pentru ei? Dacă e fraier! Nu vrea să ni-i spună pe ziaristi. Că nu suntem așa tâmpiți să nu ne dăm seama că e mâna lor, că el nu e în stare să scrie singur și să tipărească manifeste. Iar ăștia, ziaristi, au încăput pe mâna spionajului străin. Înțelegeți, doamnă, că noi vrem să-l scăpăm de ăștia, dar el nu ne ajută. Poate reușește fata. Învățați-o dumneavoastră și gata, îi dăm drumul. Dacă ne spune tot și depune mărturie. Când va fi gata să mă anunțați și eu voi aranja să-l vizitez pe taică-său. Asta o fac așa, pentru dumneavoastră“.

Eram atât de pătrunsă de gândul că tata era nevinovat, încât uitasem complet de pachetul pe care mi-l încredințase cu câteva zile mai înainte de a fi arestat și mă rugase să-l pun la poștă. Adresa era scrisă pe el, undeva la Timișoara trebuia să ajungă. Nu i-am dat atenție, l-am pus și gata, am reținut doar că era foarte greu. „O piesă de schimb pentru mașină“, îmi spusese el, „mi-a cerut-o un prieten din Timișoara, la ei nu prea se găsește“. Să aibă vreo legătură cu... ce căutau milițienii? Era imposibil! Tata nu putea face așa ceva! Oricum mama a început imediat să mă „instruiască“, așa cum îi ceruse colonelul. Efortul ei mi se părea inutil, tata era nevinovat, oricum, mai devreme sau mai târziu îi vor da drumul.

A doua zi, am intrat la examenul de literatură, dar, după câteva minute, am dat foaia goală și am plecat. Nici subiectele de pe tablă nu le copiasem. Toată ziua am hoinărit pe străzi. Seara am văzut-

o pe mama la un restaurant cu colonelul acela înalt și frumos! Ea râdea strident, iar el o pipăia pe sub masă.

Spicul de grâu

In ziua următoare te-am căutat pe dumneata și te-am rugat să mă duci undeva. ORIUNDE! Noaptea o petrecusem prin tramvaie și în sala de așteptare din Gara de Nord. A treia zi am venit la întâlnire cu mult înaintea dumitale. Ai sosit exact la ora fixată, cu un imens buchet de trandafiri ce m-a descumpănit puțin. Era prima oară când primeam flori de la un bărbat. Mi-ai sărutat mâna și m-ai invitat în mașină. Am ajuns repede la garsoniera prietenului, care, bineînțeles, nu era acasă. Ai deschis barul cu mișcări de „om de-al casei”, ai luat o sticlă și ai turnat în pahare. Am bătut mecanic, niciodată nu băusem un pahar întreg de coniac, m-a năpădit o căldură molatecă, plăcută, și parcă începusem să uit zburciumul ultimelor zile. Așteptam să mă întreb de ce îți cerusem să mă duci acolo. Voiam să-ți destăinui tot ce se întâmplase de când plecaseși din școala noastră, să-ți încredințez toată viața mea petrecută în acest interval, ca atunci când îți-am încredințat poeziile, ca singurului om ce merita să le citească.

Dar nu m-ai întrebat nimic. Mi-ai turnat iar, m-ai îndemnat să beau și te-ai apropiat încet. Îți simțeam nările tremurând de emoție. Ai început să mă mângâi aproape fără să mă atingi și atunci am crezut că ai înțeles ce voiam: să mă ții în brațe și să mă alinți. Să mă alinți, așa cum făcea tata. Dar, brusc, am simțit o arsură pe gât și am înțeles că erau buzele dumitale unite într-un sărut ușor, ușor ca o pală de vânt ce intră timid și răscolește perdelele unui geam întredeschis. Ai șoptit ceva, nu mai știu ce, că sunt superbă sau cam așa ceva, mă rog, aveai tot arsenalul pregătit, brațele dumitale m-au înlănțuit, sânii mei mici s-au pierdut în palmele ca niște cupe de flori carnivore. Totul decurgea normal, nu-i așa, începuse să-ți dispară emoția, respirația îți revenea la normal, erai de-acum sigur de succes. Nu mai reprezentam pentru dumneata o redută de securitate. Eram, deja, cucerită. Ce mai rămăsese de făcut era ceva simplu, banal, o formalitate. Cu mișcări rare, dar precise, aceleași mișcări de om sigur pe el, te-ai dezbrăcat, ți-ai așezat cămașa pe umeraș, pantalonii la fel, desigur nu trebuiau să se șifoneze, mai aveai niște primiri, audiențe, la funcția dumitale nu se făcea să apari boțit, protocolul, ce să-i faci. Hainele mele le-ai scos la fel de încet, dar cu mai multă grijă, parcă ți-era teamă să nu mă trezești, totul decurgea perfect, nu-ți opuneam nici o rezistență. Odată dezbrăcată, m-ai privit câteva clipe cu atenție, din rânjetul prost mascat, rânjet de bărbat vanitos, am dedus că îți plăceam, corespundeam canoanelor dumitale, sau, dacă eram altfel, nu-i nimic, nu-i rău pentru un bărbat să mai schimbe genul de femei, surprizele puteau apărea de unde nu te așteptai. Te-ai aplecat apoi asupra mea, ai început să mă mângâi pe coapse și pe pânțele, sânii mei au dispărut pe rând în gura-ți lacomă, fără să-mi dau seama mi-ai îndepărtat mult picioarele și sexul dumitale m-a pătruns încet, am avut o tresărire de durere, dar mi-am mușcat buzele. Mișcările trupului ți-au devenit ritmice, mângâierile tot mai rezezi, respirația mai suierătoare. Deodată, cu o mișcare bruscă, m-ai privit în ochi. Abia atunci, din privirea mea fără expresie, ai înțeles că trupul îmi era înghețat, că nu emana nimic senzual, și te-ai zbârlit de parcă ai fi atins ceva scârbos, o broască, da, o broască de care te ferești, chiar dacă știi că nu e periculoasă. Te-ai smuls din mine, te-ai îndepărtat cocărjat ca un semn de întrebare: DE CE? De ce, doar totul se desfășura normal, chiar eu te rugasem să mă duci undeva, oriunde. Atunci...?

Pe măsură ce fierbințeala simțurilor se estompa te inunda încet panica, pentru că nu-ți puteai explica răceala mea, tocmai dumneata care totdeauna explicai cu exactitate totul. Dar creierul își îndeplinea funcția înainte, presupunea, motiva, respingea, reformula. Promise provocarea, prin urmare trebuia găsită explicația și încă repede, în timp util, parcă așa se spune. Sigur, pe mine nici nu era nevoie să mă întreb, nu merita efortul, explicația ideală o puteai găsi numai dumneata. Și într-adevăr, după câteva clipe, ochii ți s-au luminat, trupul ți s-a destins reconfortat, ai tras aer în piept și ai spus degajat, ușor afectat: „A, sigur, fată dragă, cum de nu m-am gândit? E prima oară la tine, nu-i așa? Eram sigur! Iartă-mă, te-am luat cam repede. Știi, prima dată vi se întâmplă să vă comportați mai... ciudat, e oricum un șoc pentru voi, chiar dacă pe urmă o faceți cu multă, uneori prea multă naturalitate.”

Gata, erai mulțumit, chiar dacă momentul de dragoste fusese ratat, ai descoperit explicația, singura explicație, alta nici nu putea exista, comportamentul meu era perfect încadrabil în tiparele dumitale, categoria psiho-pedagogică precizată, rubrica mea era ca și completată, fișa în regulă, putea veni inspecția. „Nu-i nimic, fetișo, totul va fi bine, nu-ți fie teamă, ne cunoaștem de mult, ce dracu, a doua oară va fi perfect, o să te simți minunat, dragostea e ceva divin, ai să vezi! Uite, ca să-ți faci curaj, mai aduc ceva de băut. Coniacul ajută în asemenea situații”. Când te-ai întors din încăperea cealaltă nu mai eram, fugisem așa, cu bluza descheiată, cu părul răvășit de mângâieri și gâtul arzându-mi încă de sărutarea aceea ca o boare de vânt.

Coboram sărind mai multe trepte deodată, am lovit un bărbat care urca, l-am proiectat în perete, a încercat să strige ceva, dar eu eram de mult în stradă.

Afară ploua, ploua torențial, și mă simțeam în ploaia aceea țepoasă de vară ca un fir de grâu răsărit undeva, departe de lan, undeva, unde seminătorul scăpase, din greșeală, un bob.

Fragmente dintr-un jurnal dogmatic

Mentținerea. Fericirea înaintea de fericire

de VLAD NICULESCU

Lorigen. Imposibil să nu ți-l apropii. De fapt, el e printre puținii trecuți prin focul creștinismului fără să ni-l fi lămurit vreo canonizare. De aici îmi și încep gândurile (mă dumiresc și mă înspăimânt), de la fericire ca menținere: trebuie să mă dumiresc deplin de caracterul profund suspect al canonizărilor pe principii univalente (morală, fapte, funcții eclesiastice), să mă tem de înstrăinarea pe care o provoacă descoperirea asta în mine și să mă mențin într-o simpatie care nu canonizează; îngăduința caldă față de insuportabilele hagiografii venite odată cu orice canonizare. Menținere în încrederea scandaloză, în ambivalența sfințeniei, prin opoziție cu tendința unei întregi tradiții de hagiografi de a suprima scandalul. (Grigore de Nazianz, doborât nervos de polemică și de îndeletnicirile episcopale, reproșându-i lui Vasile cel Mare că a profitat de prietenia lor în scopuri dictate de politica eclesiastică a vremii. Același Grigore retras mai apoi la o mănăstire unde își va pune în poeme propria viață. Același Grigore, sfânt, pe drept numit Teologul. Cu cât mai semnificativ în menținere pe fragila linie de plutire a propriilor nervi decât ne pot spune hagiografiile. Menținere și hagiografie, două lucruri incompatibile).

Fericirea, obișnuit prezentată drept încoronarea unui proces. În varianta beatitudinii, promisiune către cel angajat spiritual. „Feriți-vă cei...”, că ei vor...”. Procesul ascunde însă ce e și mai însemnat în fericire, episodul devenit brusc autonom sub atingerea grației. Promisiunea îți dă speranță și, prin asta, motivații. Contactul îți insuflă doar spiritul menținerii. Puritatea inimii vine din menținere nu din motivările furnizate de promisiune. Menținere în absența oficării promisiunii (nădejde), menținere neconsolată (pătımire). Menținere în suferință prin frumusețea că-i dată; frumusețe care mă rănește până dincolo de mine. Menținere în pasiune, alt nume pentru depășirea mediocrității de a nu fi putut decât păcătui: curaj nebul sau purității nimicind perpetuu sațietatea de Paradis (koros). Menținerea e aici, durează atât și n-are sfârșit. Ce merit o dobândește? Cine n-o pierde pe bună dreptate?

Origen atât de prost înțeles când e acuzat pentru doctrina sațietății (koros). Atunci creștinismul a devenit o religie lăsată pe mâna hagiografilor; triumfalist și predictibil. Sațietatea de beatitudine e legată în Origen de neglijența în menținere. Nu e epuizare

a Dumnezeirii ci numai o neglijență în a-mi păsa. Receptivitate la Dumnezeu doar prin prisma propriilor reprezentări și facultăți. Sufletele, chiar și cele beatificate (pentru Origen) se satură, au impresia că îl epuizează pe Dumnezeu contemplându-l, îl confundă cu imaginabilul finit (idolatrie noetică). Alternativă: nesațul apofatic, drama nupțială cu deznodământul pretutindeni și intriga nicăieri (Cântarea Cântărilor).

Menținerea nu e stază, e nesaț. Întotdeauna rolul în care ne vom menține va fi imediat mai cuprinzător decât persoana care suntem.

O variantă a stării de nementținere: acedia. Stare survenită dar nu și motivată. Privirea pierdută în acedie lasă lumea fără perspectivă. Vidul de perspectivă, în el se instalează ori grația (S. Weil) ori neglijența (Origen). (Nu e perspectiva rolul obiectului? A suprima rolul pe care îl dăm obiectelor e primul pas spre parousie: a lui Dumnezeu, prin grație, ori a lumii, prin neglijență. Parousia lumii, recădere în tridimensional.)

Să fii fericit de zădărnicea oricărei perspective, inclusiv de cea destinală. Să te menții în vid: fericire înainte de fericire.

Dacă am putea desprinde noțiunea de menținere de ideea de echilibru. Menținerea e pasiune, nesaț. Prea puținii călugări au știut să teoretizeze asta, deși mai toți au practicat-o. De aceea nu putem azi gândi pasiunea decât monastic (după varianta teoretică a monasticismului). Oroarea călugărului de mobil și pasional și fascinația imobilității, a impasibilității. E de înțeles: cum să vorbești de un Dumnezeu crucificat într-o cultură unde supremul are caracteristicile inteligibilului: unitate, imobilitate, stază, imunitate la devenire. Singura variantă acceptabilă de echilibru: a atârna de cuie pe cruce. „Pentru noi și pentru mântuirea noastră”. Nesaț.

Două breșe, prea puțin băgate în seamă, în tradiția hagiografică: Origen și sațietatea ca menținere (koros), Sf. Grigore de Nyssa și progresul nesațiilor în Dumnezeu (espektasis). Dacă mi-ar păsa continuu aș fi îngrozit la gândul că mă pot opri la Rai. Raiul hagiografilor, fără guleaiul și cazaciocul nesațului care e Dumnezeu.

Unde să mă opresc? Să nu mă opresc. Omul, blestemul de a fi nemuritor dar sațiabil. De-aș putea muri, m-aș întrupa. De ce sunt mereu fericit înainte de fericire?

George Astaloș

«GA ÎN ALEXANDRE DUMAS»

IUBIR

– George Astaloș, cum te-ai decis să revezi România după 24 de ani?

– Două evenimente m-au pus pe șinele întoarcerii la matcă: premiera piesei „O MASĂ PE CINSTE“ de la Teatrul Național din Craiova și lansarea, în aceeași zi (28 ianuarie) a romanului epistolar „MIROSUL BANILOR“, publicat de editura „Europa“ al cărui director este poetul Ion Deaconescu. Văzută din exterior, opțiunea mea de a veni ar fi asta. Realitatea, cred, e însă mai profundă – piesa și romanul fiind un pretext. „Masa pe cinste“ e a șasea piesă care mi se montează în România, după 1989, iar „Mirosul banilor“ a cincea carte care-mi apare. Și totuși aceste două carambolaje estetice constituie pretextul ideal: am venit când s-a copt cozonacul. Am avut timpul și unii și alții să ne așezăm, să ne obișnuim cu gândul că acum putem comunica și călători liberi, să ne cunoaștem și să ne re-cunoaștem, să deschidem cuptorul, să mai înțepăm aluatul cu paiul și, în fine, să scoatem tava și s-o punem pe masă între noi. Poate că și titlul piesei („O masă pe cinste“) provoacă festinul reîntâlnirii. În orice caz, Teatrul din Craiova e un bun spațiu de reluări și Emil Boroghina un excelent arbitru al competiției sentimentale dintre mine și foștii mei complici de tribulații estetice.

– Paul Goma a dat diverse interviuri incendiare în care a reproșat tuturor că după Revoluție nu a fost invitat în țară și nu i s-au recunoscut meritele de disident. Nu crezi că putea veni și fără să i se întindă covorul roșu? Ai refuzat să vii până acum, deși ai fost invitat, și crezi că nimeni nu mai îndrăznește să te invite. Cum ți e pare că este normal?

– Normal e să revenim. Actul exilării e un act deliberat pe care îl comitem ascultându-ne pe noi înșine și numai pe noi. Actul reîntoarcerii trebuie să fie comis tot în confruntarea noastră cu noi înșine. Hotărârea de a-ți părăsi pământul natal, fără speranța de a-l revedea, sau de a reveni în interiorul comunității în care te-ai născut, ai învățat să vorbești, să plângi, să iubești sau să suferi e proiecția unei maturități

civice superioare. Am fost, evident, invitat oficial să-mi revăd locurile copilăriei și tinereții mele, oferindu-mi-se condiții minunate: avioane, hoteluri de lux, mașină, șofer, plimbări prin țară, dar mi s-a părut de un impecabil ridicol să fiu plătit ca să mă întorc, fie în trecere, acasă. Banul este cea mai bună măsură a timpului și a distanței. Am preferat să-mi plătesc singur „iubirea de țară“. Asta nu înseamnă, nici că așa trebuie să fie și nici că invitația evocată nu mi-a făcut plăcere. Ba chiar m-a flatat. Eu nu pot vorbi în numele altora, dar dacă față de Goma s-a procedat cum spui, a fost o mare nedreptate. El a fost totuși cel mai curajos din corporația noastră, cel mai constant în atitudinea lui și cel care și-a asumat cele mai mari riscuri. În 24 de ani de când sunt la Paris nu l-am văzut decât o dată, la Sorbona – accidental. Deci nu se poate spune că avem o oarecare complicitate datorită bifurcării destinului. N-ăm fi putut vedea des, am fi putut fi prieteni, cum am fost cu George Apostu, dar drumurile, preocupările, natura fiecăruia dintre noi etc., nu s-au înscris în ceea ce am putea numi, simplificând, „suma afinităților“. Am certitudinea totuși că decalajul dintre scriitorii din țară și cei din afara frontierelor lingvistice și geografice începe să se diminueze, coborând-o spre punctul său „zero“, propriu lumii creatorilor. Simt că vechile confuzii dispar.

– Cum ți se par oamenii și locurile, chiar dacă nu ți-ai întâlnit, încă, toți prietenii?

– Împotriva tuturor năravurilor care ne dinamizează reacțiile, reflexele și comportamentul, oamenii sunt admirabili! Cum mi se par locurile?... O mică anecdotă pe care am povestit-o prietenilor mei intimi. Acum doi ani, Basarab Nicolescu (cu Mircea Ciobanu făceam parte dintr-o tripletă faimoasă pe vremuri, continuând să ne fim fideli și la Paris) mă sună spunându-mi: „Gheorghe, vino după-masă la un whisky să-ți spun ce-am văzut în România, unde am fost după 25 de ani!“. Un alt prieten, la fel: „vino să-ți spun ce-am văzut la București“, un al treilea, același text: „ce-am văzut în țară...“ etc.

Ieri dimineață stăteam într-o cafenea pe Calea Victoriei, alături de apartamentul unde locuiesc, și mă gândeam la întoarcerea mea la Paris și la ce le voi spune că am văzut. Pentru că, în fond, n-am văzut nimic! Sunt luat dintr-un loc, dus în altul – când să văd? Și asta pentru că, așa cum spuneam la începutul răspunsului, „oamenii sunt admirabili“.

– Ești președinte de onoare al Asociației Scriitorilor Profesioniști din România. Cum ai cunoscut literatura confrăților mai tineri din țară, sau, mai bine zis, ce contacte ai avut cu literatura din România? Existând unele disensiuni declarate între A.S.P.R.O. și Uniunea Scriitorilor, azeziunea ta ar putea da naștere la interpretări și partizanat.

– Sunt două întrebări într-una. Întâi literatura tinerilor scriitori. Am venit în contact cu ea de la începutul anului '90, cunoscându-i în serie pe: Sorin Preda, Nicolae Iliescu, Mircea Nedelciu, Petre Răileanu, Cușnarencu, Hanibal și mulți alții. I-am citit și, brusc, am devenit prietenii făcând abstracție de diferența de vârstă, de distanța ce ne separă virtual și de parcursul literar al fiecăruia dintre noi. Despre calitatea mea de președinte de onoare la ASPRO, gândită, fondată și animată inițial de generația '80, nu pot spune decât că ea confirmă tocmai complicitatea de spirit dintre mine și o parte dintre scriitorii mai tineri. Nu cred că ar trebui să existe o relație antagonică între cele două grupări corporative. Trecând peste detaliile de ordin juridic și conceptual, care hrănesc confuziile existente, dubla apartenență a scriitorilor, nu e incompatibilă cu statutul general al membrilor corporației. Toate societățile, asociațiile sau uniunile de scriitori din lume au fost fondate după modelul francez, instituționalizat în secolul al XVIII-lea de Beaumarchais, după inițierea de către dramaturg a primei „greve a penitei“ din istoria scrisului. În Franța funcționează două societăți scriitoricești: „La Société des Gens de Lettres“ și „La Société des Auteurs Français“. Mai bine de jumătate din efectivele creatorilor francezi sunt membri ai celor două societăți – azeziune dublă care nu numai că nu deranjează pe nimeni, dar chiar asigură armonia simfonică a vieții literare pariziene și franceze. Nu văd de ce românul trebuie să-și limiteze participarea corporativă la o administrație unică? Sunt sigur că liderii celor două administrații vor ajunge la o înțelegere și că nu peste multă vreme vor descoperi că structurile pe care le conduc sunt complementare.

– Mihai Ursachi spunea despre tine la premiera lui „Robespierre“, pe scena Teatrului Național „Vasile Alecsandri“ din Iași, că ești cel mai jucat dramaturg român, după Eugen Ionescu. Regizorul Peter Bokor mi-a spus într-un interviu că a vrut să monteze piese românești în străinătate și n-a avut la dispoziție, în traducere, decât câteva piese de I.L. Caragiale și de George Astaloș. De ce este atât de puțin cunoscută literatura română în străinătate?

– Reduc exercițiul la dramaturgie pentru că

PLĂTIM TRIBUTUL LOR NOASTRE»

întrebarea se referă la teatru. Mihai Ursachi, după lunga lui experiență în Occident, știe cum se-nvârtește pământul. Într-adevăr sunt cel mai jucat dramaturg român după Ionescu. Nici nu e greu să fii cel mai jucat, când ești român. S-au montat în jur de 50 de spectacole cu piesele mele aproape în toate metropolele occidentale și chiar orientale, dacă punem la socoteală piesa de la Naționalul din Ankara, cea de la Naționalul din Skopje etc. Doar în America de Nord mi s-au montat zece piese și acum se montează la Washington a unsprezecea („Apoteoza Vidului”) de către Robert Mc Namara. Ultimul spectacol din SUA era intitulat -chiar Ionesco/Astalos. Cum să faci mai mult? Și cu cine? Cu ce texte? Dar mai ales cu ce traduceri? Necazul dramaturgiei române în Occident, și în special al teatrului maestrului nostru Caragiale, vine de la traduceri. Ar fi multe de spus (o vom face, inevitabil) dar în ce mă privește visul meu este ca înainte să agăț stiloul în cui să traduc piesele lui Caragiale. Modestia e apanajul ipocritului. Sunt singurul care poate să-l traducă pe Caragiale în franceză! Convertirea teatrului lui Caragiale implică o altă cunoaștere decât a francezei, a teatrului ca expresie în sine și a limbii române. Implică o profundă cunoaștere a argoului francez. Doar trecând prin universul argotic, teatrul lui Caragiale își poate regăsi în franceză savoarea originală. Și argou, cu regret o spun, nu știu decât eu în lumea francofonă. Nici Ionesco nu mânuia vorbirea paralelă - ceea ce nu e neapărat o lacună. Nu e o lacună, dar e mai bine să nu facem decât ceea ce stăpânim. Ionesco a tradus un Caragiale, chiar foarte bine (a apărut anul trecut în Franța) dar sincer, nu cred că spectatorul francez ar fi în apa lui ideolectală asistând la spectacol. Pentru ca autorul nostru să pătrundă în lumea francofonă, efortul trebuie făcut de români. Adică efortul financiar de traducere, de editare și de difuzare cu cât mai repede, cu atât mai bine. Dar nu e numai Caragiale de tradus. Ar fi și Victor Ion Popa („Take, Ianke și Cadâr”) și aproape tot teatrul lui Sorescu, chiar dacă unii dintre confracții noștri au luat năravul de a amesteca esteticul cu politicul.

- **Faptul că ești un dramaturg cunoscut și jucat în SUA, Canada, Franța, Danemarca, Turcia, Germania etc. se datorează demersurilor personale. Crezi că promovarea unui scriitor peste hotare se poate face cu titlu personal sau organizat într-un cadru oficial, în cazul nostru prin Uniunea Scriitorilor, Ministerul Culturii, Ministerul de Externe? Se înțelege că vorbesc despre situații similare din țări cu democrație autentică.**

- Nu cred că vreun organism oficial, oricare ar fi vocația lui, poate promova un autor sau un spectacol într-o altă țară. E chiar imposibil. Trebuie capital - un spectacol fiind fructul unei producții executate cu potențial interpretativ și logistic din țara în care cineva vrea să-l lanseze pe dramaturg. Tot ceea ce teatrul românesc, prin organismele care-l patronază, încearcă să facă

în străinătate (în afara participării diverselor trupe la festivalurile internaționale) e glorios inutil, cei care au fost în turnee în străinătate știu. Nu vin decât români, care nici nu prea știu despre ce e vorba și care mai și pleacă după actul întâi, dacă nu e anunțat un bufet după spectacol. Actorii care au jucat Hamlet acum doi ani la Paris își amintesc, cred. Iordache, cu „Noaptea regilor” a avut noroc. Pe invitații scria: „COCKTAIL DUPĂ”. Cum să promovezi teatrul în străinătate, când în sală ai un pumn de căpăuni autohtoni, văzuți pe dos? Faptul că se scrie câte un articol politicos în presa din țara în chestiune nu e decât consecința relațiilor dintre țări - o politețe. E trist, dar adevărul nu e în rapoartele literare publicate în presa noastră după un turneu sau cu ocazia unui bilanț anual.

- **Cum se vede cultura românească (literatură, teatru, film, plastică) de la Paris?**

- Trebuie să facem o distincție între cultură și literatură. Cultură e tot: cum ne îmbrăcăm, cum mâncăm, cum facem dragoste etc. - tot. Literatura, teatrul, filmul, artele plastice sunt însă altceva. Cum se văd? Se văd de la Paris și se văd în Paris. De la Paris se văd foarte bine - în Paris însă, nu se văd nici chiar atunci când sunt insistente de prezente. În chip absolut ciudat filmul, care ar trebui să fie mai „văzut”, e cel mai văduvit. Dan Pița o poate spune mai bine decât mine că a trăit fenomenul pe pielea lui. Nu numai Pița, cu care întâmplător sunt prieten și cu care iau masa chiar diseară (cu el și cu fostul meu coleg de clasă Andrei Blaiier). Recent s-a proiectat un film la Paris (i-am uitat titlul) al unui tânăr cineast, Caranfil. Erau șase anvelope medievale în sală, printre care trei de la Ambasada română și un senator din Republica Moldova, împins de curiozitatea atavică a statutului său civic. Cam așa se vede. Se vede pe dos.

- **Ce proiecte literare legate de România ai?**

- Terminarea primului dicționar de argou român în care tratez în jur de 4.000 de vocabule („articole”, ca să folosesc termenul consacrat de lingviști). Titlul dicționarului: „Pe muchie de șurui”. Publicarea în editura „Eminescu”, unde mi-au apărut primele cărți înainte să mă stabilesc la Paris, a unui volum de „Cânturi de Ocnă” însoțite de micro-glosarele lor argotice. Editarea la „Cartea românească” a întregului meu teatru (Magdalena Bedrosian mă așteaptă săptămâna viitoare ca să schițăm un program pe termen lung). Într-o altă perspectivă, poetesa Dana Oprei traduce monologul istoric „Napoleon”, iar Eugen Todoran începe montarea piesei „Domnișoara Helsinki”, tradusă de minunata noastră Andriana Fianu. Acum însă mă pregătesc să plec la Craiova la premiera de la Național cu „O masă pe cinst”, unde se va lansa și romanul „Mirosul banilor” - piesa fiind tradusă de Sanda Mihăescu Cârsteanu, romanul de către Aurelia Ulici. Ce aş mai putea spune dacă nu „MERDE?”

**Interviu realizat de
Marina Spalas**

constantin ghiciulescu

*De primăvară
până-n terasă toamna*

Noapte jocheică, toți așii s-au jucat
În mânecele scenei.
Ce mai aștepti? Cum vin zorii pungașii
În dimineața ceștilor și a madlenei
scrisoarea de cafea a lui Marcel
la umbra timpului în floare retușat
cu scris mărunț ca de secundă

condeiată
și-mbracă în covoare sărăcia
madrilenă
și premiera la claxon, un blues la patru
ace
intră-n costum de gală. Vei veni?
moare-n megafoane noaptea lui Fredy
Mercury.

Luxul spălat cum lipăie pe tălpi
La o terasă nocturnă-n butonieră.
lertați-mă, nu am bilet de stea să intru
cu așii arșinei și noaptea balerină
pe o bătrână axă de la stelă.
Ce-așteaptă boemia? căscatul

somnoros
pe-o gură cu contur de plectiseală
al damelor de cupă-n timpuri vișinii
ce le surăd doar altora din sală.
Pe trepte, care n-au nici mărunțiș de

marmoră
să-și achite infernul de chirie
stau nopți de gură-cască, de primăvara
stării.

Intru, mă plimb stingher, m-așez la
masă.
Ce vă pofteste noaptea dumneavoastră
domnule?

mă întreabă domnișoarele,
oxigenate miezenoapte.
Aș vrea un paradis pe datorie.

*Pe strada
Sergeant Street*

Cum se cere mâna unui menuet?
Aceasta-i logodnica întrebare.
Uite, limuzine înșirate în refren
din viețile cu luciul de vitrină a lui Dali,
stafia-n ceața ei de plutonier
consultă cartea de imobil a castelului
cine a trecut granița lui Hamlet
sirenele poliției cu albastră epilepsie
sufală-n nervii pledantului de legi
muiate-n gel

și-n urma lor înghețăm
sub o calotă de liniște pe străzi
sau răsăritul schioapătă la est de Pietă
și n-am mai terminat cu libertatea
dafinie

și Regele.
Ce lege de spoială
și zinc pe-acoperiș, pusă să fie!
Un infractor intră în Hamlet cu Horațiu
Atenție, anunță Ceața Sergeant

Street!!!
uite și viața-floretă vișinie taie fantoma,
iar hoții zori
ieșeau print-o stafie.
Alarmă falsă, e o sărmană cu-o veșnicie
mică, în brațe, înfășată.
Cere țigară, foc și menuet.

claudian cosoi

Scrisori trimise din arcă

1.
În cer pasărea nu se împarte
mai bine poartă piept și
despică
piatra rece din aripă
fără putere privirea îngheață
se năpustește
limba nu împarte ciocul
se desenează doar
în semn pentru arc.

2.
Dinții ascund cuvintele
le amestecă și le aruncă
până când nu mai sunt
cum nici nu au fost
este ca un joc de-a ascunselea
printre mesteceni
în scorburi
zgâriate ies cuvintele din gură
și-mi este rușine de ele.

5.
Șirul nu-i atât de lung

coasta care mi s-a rupt
praștia o zvârle
să uite de ea
coasta care sprijin mi-a fost
degetul îl mângâia
cinci zile din săptămână
degetar îmi pun pe mână
apa furișată-n oală
răcorită peste umăr
vină în cositul coasei
să-ți sărut cosița blândă.

6.
Mai înapoi
vine limpede sorocul
se făptuie o izbitură
ochiul e o vânătaie
sus e vai și amar
colț de văpaie
meșterul nu meșterește
stă pe lucruri se gândește
până păturește în foi
loc de rugă
în fântâna cu pietre moi.

Desen de MIHAI OLOS

7.
În cer este loc
pentru prietenul cocoșului
pentru căderea migdalei
a frunzei de laur
coroană te-am făcut sicomor
pentru tot ce există după
pentru așa cum îl cunosc
pe părintele Petru.

9.
Năzdrăvan fără pereche
șade un lup

în ăst perete
și se minună copiii
îl stropesc în ochi zugravii
el nu mușcă și nu latră
nici peretele nu-i piatră
cum nu-s colții lui de lup
îndreptarea din spinare
vine lupul se izbește
de perete
și rămâne fără spete...

10.
Cade o cumpănă
pe față s-a făcut cuib
masă pentru viermele de mătasă
la butonieră batistă
viermele de mătasă
frunza nu-i atât de frunză
în foamea viermelui de mătasă
mai degrabă-i un clește
o foame a viermelui de mătasă
și nici baticul
care acoperă Vaticanul
nu este mătase
și nici lacrima
nu este mătase
ochiul vânat al orbului
vierme de mătase
și nici piele
care se vede-n oglindă
săgeata deschizătoare
nu-i o izbândă.
O mușcătură din frunză
sunt toate.

geo galetaru

Oglinzi paralele

printre mari chiparoși ca printre
mari flăcări articulate-n
văzduh
se plimbă
– ospăț imperial –
această
privire a mea. declinul
esenței, când umbra în sine
sporește, negând prețul
întoarcerii către noapte.
o, visul, o, nelimitata
putere ce numai în treacăt atinge
și clatină fără durere
fragila alcătuire.
cum ochiul devoră-nțelept
imaginea altui contur
care ne umilește.
cum somnul acesta
este
însăși memoria somnului.

4
Frageda rouă
dincolo de iluzia
surâsului tău imaculat,
dincolo de tot ce înseamnă
o fugă vulnerabilă
spre mări orbitoare
cu tălpi virgine precum
orgoliul aceluiaș ingher de demult

ce biciuia în somn copilăria nimănu,
dincolo de mândria cu care
cobori în înfrângerii ca
în labirinturi trufașe,
dincolo unde fraged e plânsul
și fragedă roua:

fereastra prin care
pământul ne privește răbdător...

În numele

ce este cu acest
miros de crini sinucigași
și ce este cu acest
tărăboi festiv în piețe
și unde sunt rugurile

întreabă îngerul lovind
în dreapta și-n stânga
cu toiagul său strălucitor
și blând ca o nua metafizică

și unde ești hei
unde ești omule bun
și unde ți-e gluga și unde
sfânta unealtă

întreba îngerul lovind mereu cu toiagul
în dreapta și-n stânga
(evident evident în
numele dreptății divine)

Asemănare
Desculță și aprinsă sub cer

atingeai ierburile
doar cu talpa,
încât le vedeam aieva cum pier.
Pe umărul tău
se răsăteau porumbei,
pe umărul tău cel suav.
Nu-ndrăzneau
să întind mâna spre ei
de teamă să nu
se întâmple ceva ciudat
și din cale afară de grav.
Numai tu treceai
nepăsătoare ca o oglindă
peste ierburile gemene.
Prea era nemișcat
peisajul din jur,
ca să nu înceapă
dintr-o dată să-ți semene.

Advertisment

cu gloria atârând la gât ca o
funie insolentă.
începeau anotimpurile un exod somptuos
câtre vidul albastru al materiei către
nimicul cel pur și gălăgios...
lebede explodând
în sânge. fără durere
arsura...
foșnirea ghilotinei prin veac –
presimțire?

omule, ține-ți odată
gura
și vino-ți odată
în fire.

Alt răsad brașovean

de AL. CISTELECAN

Ieșit și el din pepiniera lui Mușina, Marius Daniel Popescu e, totuși, măcar pe jumătate, din alt răsad decât promoția **Pauzei de respirație**. Sintaxa lui e mai puțin abrazivă, scriitura mai puțin hulpavă iar confesiunea se rezumă la o strictă consemnare a exteriorității, având doar vagi incidente cu biografismul exibat de ceilalți tineri poeți brașoveni. Dar cel puțin într-un punct viziunea lui se lovește întru totul cu programul celorlalți, dovedind și ea o anumită îndârjire metodică, de nu chiar un fanatism de rețetă. Proclamațiile brașovene au acuzat mereu o trădare a programului optzecist de către inițiatorii înșiși, reîntorși la o poetică eufemizantă, de sugestie și conotativitate. Lăsată la jumătatea drumului, poetica realului e ecuperată de ei și împinsă la ultimele consecințe, stabilind un raport de pură redundanță cu imediațea și cotidianul. Acesta e punctul din program care face de temelie și poeziei lui Marius Daniel Popescu. Consecvent până la unilinearitate poetul nu mai lasă loc transfigurării, blocând viziunea în stricta consemnare și dând un raport precis, detaliat, asupra secvențelor de real selectate. Poezia nu mai e deviantă în relația cu realitatea, între ele instaurându-se un raport de strictă redundanță, un principiu fotografic. Grația poemului e fidelitatea transcrierii. El nu se va aventura nici în densificarea realului, nici în tensionarea lui și cu atât mai puțin în potențarea sa semnificativă. Poezia nu mai e un registru de intensificare a realului și în nici un caz unul de transfigurare a lui. Ea e un simplu principiu de placare pe exterioritate. Marius Daniel Popescu consemnează cu rigoare „ce se vede“, nelăsând scriiturii nici o veleitate metaforică sau sugestivă. Competența ei stă în scrupulozitate, nu în iluzionarea expresivă. Poemul nu mai e un refugiu, o lume alternativă. Între el și real e o coerență deplină, o continuitate rezolvată în triumful omologiei. Poemul reproduce structurile realului, omogenizând viziunea cu exterioritatea.

Marius Daniel Popescu a debutat în '92, cu **Jucării** – le de lemn de la (dispăruta) editură „Unicorn 91“ și a intrat într-un parcurs, cel puțin până acum, regulat. În 1993, la Editura Vlasie a scos **Fotografal de muște**, iar în 1994, la Editura „Arhipelag“ – **Etajul cinci, la vară**. (Fie spus măcar în paranteză, pentru că merită, poetul a instituit și un premiu pentru debut în poezie, premiul „Christel“, premiu care se finalizează prin tipărirea volumului. Ultimul premiat, de un juriu condus de Mircea Martin, a fost Dumitru Crudu, pentru volumul recent apărut **Falsul Dimitrie**).

Diferențele dintre un volum și altul sunt mai degrabă insesizabile decât marcate și ele țin de perfecționismul formulei mai curând decât de inițiativa unor schimbări. Marius Daniel Popescu pare a fi luat o decizie de unitate pe care, cel puțin până acum, și-o ține cu strictețe. Între **Fotografal... de mai an și recentul Etaj... încap doar nunațe**, nă și note distinctive. Scriitura obiectivată a poetului taie secvențe din

real și le transformă, prin însași scrupulozitatea detalierei, în ceremonii. Acesta și e, de fapt, principiul secret al poeticii lui Marius Daniel Popescu: transformarea incidentului în ritual: „când ajunge pe malul bălții, nea fanel/ se dă jos de pe bicicletă și o ia de coarne pe poteca dintre câmp și stuf, până la locul lui;/ acolo, pe o limbă de pământ înfiptă în apă,/ își reazămă tohanul de un plop, desprinde catarama/ de la cureaua stângă a rucsacului de la spate, / duce mâna stângă spre ceafă, prinde cu ea mânerul/ de piele, se apleacă, trece mâna peste cap/ și își lasă bagajul la picioare; după aia/ dezleagă sârmele albe ce țin husa cu undițe/ lipită de cadru, scoate prăjinile afară,/ desface strunele de pe ele, și le agață râme, în ac;/ le lansează în ochiurile dintre lintiță, cu plutele/ la un metru, un metru și ceva de fund, aruncă grâu / fierț, ca momeală, pe deasupra, se dezbracă de pufoaică,/ o așterne pe iarbă, se așează pe ea/ își aprinde / o țigară și așteaptă să tragă“ (**Scrisoare de trăsură**). Investițiile poetului sunt minime și ele se rezumă aproape toate la topirea evenimentului într-o sintaxă insidioasă. Dar detalierea ostentativă și abnegația preciziei, exaltând „realitatea“, cochetează cu himera derizoriului și împing banalul în ceremonial. Pe de altă parte, ostentația neparticipativă a scriiturii e și ea o mască sub care Marius Daniel Popescu ascunde o atitudine sau un frison. Atâta doar că el nu dopeză retoric realitatea, lăsând-o să defileze într-o aroganță nuditate: „de întâi mai,/ înainte de defilare, / șeful de echipă lua în primire,/ materialul și îl distribuia la oameni,/ pe semnătură; îi dădea unuia/ tabloul lui nea nicu, altuia/ portretul lui leana, el lua steagul/ tricolor, al patriei iar pentru/ restul tovarășilor de muncă/ rămăneau steaguri roșii, ale partidului;/ panoul cu lozincă: «trăiască scumpul/ nostru conducător...» trebuia bătut/ în cuie, deasupra tribunei oficiale,/ de către echipa de întreținere“. Așa cum tandreța celorlalte decupaje e metascripturală, și fiorul de scârbă și angoasă din cele de acest tip e acoperit de indiferența cinică a consemnării detaliate.

Etajul cinci, la vară dă, totuși, în diferență de precedentele, frâu liber tentației experimentaliste a poetului. Marius Daniel Popescu se joacă aici de-a epatarea, punând la lucru un limbaj nu atât dezinhibat, cât frust până la capăt. Sfidarea pudibonderiei mizează pe tensiunea dintre „delicatețea“ și gracilitatea scriiturii, pe de o parte, și tranșanța vulgară a conținutului, pe de alta. Mimând scriitura fragilă, Marius Daniel Popescu toarnă în ea obscenități epigrafice, suavizând prin grafie o realitate fără mandat poetic: „marian, o/ fute/ pe / nela“ sau, din aceeași gingașă „colecție de timbre“: „pe copasa/ stângă/ a / marcelei/ este/ scris:/ I LOVE YOU GIGI!“. Descendența sa avangardistă e și ea pusă la contribuție în câteva exerciții ce merg până la îndrăzneala dadaistă sau la vocalizele avangardiste ce atentau la pudoarea și rigoarea discursului. Destructurarea limbajului și dezarticularea lui sunt, deocamdată, pure tentații, căci Marius Daniel Popescu e un riguros al detaliului și al sintaxei clinice.

Mici neînțelegeri

de CLAUDIA ENE

S-a scris mult în vremea din urmă despre fascinația vorbitorului în fața terminologiei tehnico-științifice, adică a acelor termeni care sunt specifici unei anumite profesii sau științe, arte etc. De fapt, o mare parte a vorbitorilor folosesc, conștient ori inconștient, o terminologie sau alta, obligați fiind de profesiunea lor. Spun conștient sau inconștient pentru că nu toți resimt cuvintele tipice pentru ocupațiile lor ca fiind termeni de specialitate. Și poate că de aceea mulți dintre vorbitori trec peste diferența dintre limba comună și limbajele specializate și consideră cuvintele limbii ca pe un tot unitar pe care oricine îl cunoaște fără nici o problemă. Altfel spus, se crede că orice vorbitor al românei poate să înțeleagă și să folosească orice cuvânt care aparține acestui idiom, deci și orice termen care ține de terminologiile tehnico-științifice. Nimic mai fals, pentru că a cunoaște limba română nu înseamnă neapărat a ști ce este aceea „cardiopatie ischemică“, spre exemplu, fără o pregătire în domeniul medicinei sau fără un interes special pentru acest domeniu. Dar, așa cum s-a văzut și în articolul trecut, vorbitorul nu admite fireasca lui ignoranță și, plecând de la ideea că tot ce sună românește poate fi înțeles de un român, face supoziții. Afirmăm acestea tot pe baza anchetelor de care am amintit în articolul trecut. Cea la care ne referim aici a avut în vedere termenii **pilot automat și manșa**. Primul se referă la o „instalație care comandă automat, în zbor, cârmele unei aeronave pentru a o menține într-o direcție și într-o poziție determinată“ (DEX), iar cel de-al doilea semnifică „pârghia cu care pilotul comandă aripiarele și profundorul unui avion“ (DEX) sau, prin generalizare, „mâner, manivelă“. Contextul capcană, voit naiv și un pic răutăcios, în care au apărut aceste cuvinte, a fost aproximativ următorul: „sunteți de acord să fie schimbate stewardesele cu bărații? Vă punem această întrebare, pentru că se pare că stewardesele întrețin, în timpul zborului, relații sexuale cu piloții automați, iar una dintre ele a fost surprinsă cu mâna pe manșa pilotului automat“. După cum se observă, pentru a putea evita cursa care li s-a întins, era necesar ca subiecții anchetați să cunoască foarte bine sensul termenilor subliniați. Majoritatea, însă, au căzut în cursă și au fost de acord, tacit, cu eroarea strecurată intenționat în contextul capcană, anume cu trăsătura „animat“ a „pilotului automat“. Acceptând această eroare, au mers firește și mai departe și au echivalat „manșa“ cu „zonă erogenă“ (în general). Cu alte cuvinte, sugestiile anchetatorului au fost luate ca atare și prin „pilot automat“ s-a înțeles „persoană calificată care conduce o aeronavă“, iar prin „manșă“, „una dintre zonele erogene ale acestuia“. Dincolo de modul tendențios în care a fost concepută această anchetă, ea demonstrează că terminologiile tehnico-științifice nu sunt atât de deschise și de transparente pe cât este tentat să creadă vorbitorul obișnuit. Și dacă înțelegerea și folosirea lor nu se face cu prudență, se poate ajunge, așa cum s-a văzut, la situații dintre cele mai caraghioase.

Istoria literaturii române. Curs scurt

De la A. Toma la Paul Goma și retur

de DAN-SILVIU BOERESCU

1 „...Literatura română actuală s-a născut din violul comunismului săvârșit asupra literaturii interbelice... Copleșită de persecuții, îmbrăcată urât și arătată tot timpul cu degetul (...), mama literaturii contemporane a devenit o vedenie căreia i se puneau în seamă tot felul de greșeli inventate și monstruoșități sfruntate... Tatăl, un proletar mândru, viguros, dur, rigid în convingeri, cu inflexiuni rusești în vorbire... Fiica și-a trăit cu dramatism traumele cauzate de o autoritate paternă detestabilă... Pe măsură ce creștea, își dădea seama că adevăratul său model de viață și moralitate nu putea fi decât mama și s-a arătat din ce în ce mai fascinată de trecutul literaturii interbelice, unde i-ar fi plăcut, cu o nostalgie ciudată, să se fi petrecut copilăria ei fericită.” De pe urma acestui complex de împrejurări tragice, literatura română de după cel de-al doilea război mondial (numită convențional „actuală” sau „contemporană”) a suferit o dramatică dedublare la pătrat a personalității sale, consideră Ion Simuț în subtitlul **Prolog** la ale sale **Incursiuni în literatura actuală** (Ed. Cogito, Oradea, 1994). Pendulând între **oportunism** și **atitudine subversivă** (respectiv, între „adularea silită” și „contestarea secretă” a tatălui represiv), fata din povestea lui Simuț va evolua către **evazionism** („indiferență apatică”) și **disidență** („contestare fățișă”).

Recunoaștem cu ușurință în tabloul acestor patru tendințe întreg zbuluciumul literaturii noastre din ultima jumătate de secol. Din această perspectivă, propunerile lui Ion Simuț schițează o posibilă **istorie a conștiinței literare** românești, a evoluției moralității scriitorimii noastre de la A.Toma la Paul Goma. Un model, în condițiile date, destul de elastic, căci un A.E. Baconsky sau un Dan Deșliu – în poezie, un Petru Dumitriu – în proză sau un Ovid S.Crohmalniceanu – în critică au parcurs un drum lung, dureros și autoclarificator, de la faza vădit oportunistică a anilor '50 la cea evazionistă a anilor '60 și, în cazul unora, la cea efectiv disidentă a anilor '80, când își vor fi dat seama ce **pavază putredă** le „protejase” conștiința artistică...

Dacă reprimăm, din perspectivă generaționistă, această propunere de **istorie morală** a literaturii contemporane, observăm că modelul este valabil până în momentul emergenței optzeciștilor (să considerăm, tot convențional, drept acte de naștere antologiile **Aer cu diamante** și **Desant '83**). Întâia generație post-modernă a literaturii noastre bulversează efectiv cadrele generale ale tendințelor moralității scrisului, abordându-le concomitent pe toate, inclusiv mimând parodic oportunismul. Era și firesc, întrucât post-modernismul nu ocultează negator nimic din ce îl precede, ci restructurează, reintegrează sub semnul aproape fetișizant al ironiei întreaga arheologie – secretă? frivolă? – a propriei scriituri. Cu generația '80 se încheie apoteotic o epocă în literatura română, cea deschisă de Heliade-

Rădulescu & comp. la 1848. Nu întâmplător, am mai spus-o, acest final este încununat de poemul **Levantul**, care reia, atât tematic cât și moral, întreaga noastră literatură modernă, desfigurând-o de pe poziții post-moderne. De la Heliade la Cărtărescu, o cale atât de lungă...

Chiar dacă nu o spune explicit, și lui Ion Simuț optzecismul i se pare un remarcabil capăt de drum: „Mecanismul ficțional al literaturii, compromis de mecanismul ficțional al politicii printr-o extindere maladivă a culpabilității, are nevoie de o reabilitare morală. Autenticismul o poate realiza, post-modernismul nu”. Criticul este confirmat indirect de criza literaturii optzeciste și implicit de efervescenta generației următoare, cea nouăzecistă, marcând un nou început de drum. Să fie oare un „nou tip de problematizare morală printr-o implicare a conștiinței politice în fibra definitorie a personalității”? Și da, și nu, căci Ion Simuț speră într-o „reconsiderare spectaculoasă a stilului autenticist, anticlofil – antilivresc – antiironic”, posibilă „contrapondere a postmodernismului,

dacă nu cumva va fi asimilat în sfera lui atât de încăpătoare”. Criticul este contrazis chiar de stilul excepționalului său **Prolog** (din care și eu am citat extensiv, cu deliciu), care, pedălând într-adevăr pe un autenticism pe care eu l-aș numi „senzațional” (fără nici o conotație peiorativă, dimpotrivă), numai „antilivresc” și „antiironic” nu este! (Aș fi foarte curios să văd cum receptează Ion Simuț autori precum Daniel Bănuțescu, Cristian Popescu sau Horia Gârbea, reprezentativi pentru marile direcții ale nouăzecismului, și dacă, nu cumva, schema sa în patru timpi n-ar cunoaște astfel o extindere...).

2. „Criticul literar, atras în tinerețe de cărți și

autori desprinși dintr-o bibliotecă ordonată alfabetic, sfârșește prin a fi fascinat de istoria literaturii. De la 20 la 40 de ani își schimbă criteriul de așezare a cărților în bibliotecă. Fac parte din acei critici care, întrebați ce mai fac, îndrăznesc să răspundă mai în glumă, mai în serios: lucrez la o istorie a literaturii române, din care, iată, exersez câteva detalii”.

Detalii-le la care face referire Ion Simuț sunt, de fapt, câțiva autori reprezentativi pentru cele patru tendințe morale inventariate. Astfel, pentru **oportunism** sunt trecuți în revistă Francisc Munteanu, Corneliu Leu („impostura hiperproductivă”), Paul Anghel („victima unei penibile supralicitări care i-a compromis realizările modeste, câte au fost”), Francisc Păcurariu, Dumitru Popescu („după un pumn zdravăn, o mână moale”) și Adrian Păunescu („o amplasare a zădărniciilor pe care nu a mai realizat-o decât Mihai Beniuc: pe amândoi etermitatea i-a refuzat violent, iar actualitatea i-a răsfățat copios”). Concluzia lui Ion Simuț privind aceste personaje este una previzibilă, însă, ca toate acoladele criticului, memorabilă: „Destinul lor ingrat demonstrează că personalitatea morală și artistică nu e un costum de haine pe care, murdărit și terfelit, să-l dai la curățat: petele nu ies, cu toată silința, mai degrabă se deteriorează stoffa și se destramă țesătura”. Autorul se apleacă, în capitolul **Literatura evazionistă**, asupra unui număr sporit de autori, de la Voiculescu la Eugen Uricaru, care, în opinia sa, „tatonează căile estetismului”, încercând o „formă de exil interior”. Am văzut, încă din „**Prolog**”, că **literatura subversivă** reprezintă formă de „contestare secretă” a autorității comuniste, fiind o „tentativă de a gândi liber care nu poate fi subestimată” (cum se afirmă și în **Preliminarii**). „Detalii-le” sunt autori diferiți și pe care eu aș fi tentat să-i pun în altfel de relații: de la Marin Preda la Ion Caraion, de la D.R.Popescu la Al.Papilian, de la Ștefan M.Găbriean la N.Steinhardt nu prea văd multe puncte de convergență, numai că un eventual tablou complet al acestei **teme morale** ar putea lumina altfel lucrurile. Capitolul **Disidența și exilul** se referă la Victor Valeriu Martinescu și Ioan Petru Culianu (în chip de extreme temporale) și la Monica Lovinescu, Virgil Ierunca și Paul Goma (acesta din urmă, „un profesionist al protestului”). Radicalitatea opoziției unor asemenea autori este indubitabilă. „Individualitatea frapantă” a literaturii exilului (formată din scriitori care și-au început disidența autentică încă din țară) este dată, firește, de faptul că ea este scrisă „în condiții de libertate deplină”. Ea ar putea fi completată și de cărțile „de sertar”, de memorialele de închisoare (ii, Ioan Ioanid), apărute după 1989. În fine, cum corect observă Ion Simuț, „literatura română din Moldova sovietică nu-și găsește nicăieri un loc potrivit în cadrul celor patru tipuri de literatură (fiind „a cincea roată la căruță”) în timp ce „literatura română scrisă în fosta Iugoslavie, receptivă la curentele modernismului și postmodernismului, își poate găsi cu ușurință enclave proprii (...) fie la capitolul literaturii estetiste, fie la acela al literaturii subversive”.

3. Problema cea mai importantă a unui proiect de istorie literară este – și sunt perfect de acord cu Ion Simuț – aceea a **ierarhiei valorilor**. Ceea ce a realizat criticul este însă o „istorie preliminară a fenomenului estetic, așa cum rezultă el din detalierea conjuncturilor politice și a opțiunilor morale ale scriitorilor”, operație de a cărei necesitate nu se îndoiește, cred, nimeni, dar pe care mulți preferă s-o evite împăciuitorist, încercând să ajungă la acel multdorit „consens” de sorginte prezidențială. A vorbi despre colaboraționismul unor scriitori (fie ei dintre cei mai importanți) nu înseamnă a te răzbuna și a-i scoate din istoria literaturii. Este un act de dreptate în primul rând față de memoria lor artistică. Un avertisment de care, din păcate, mulți dintre noii colaboraționiști nu țin seama în „apolitismul” lor profitabil. **Istoria se repetă?**

«Sub semnul păsării Phoenix»

de LIVIU GRĂSOIU

Recomandat de mai multe cărți despre literatura română și interferențele ei cu literaturile lumii, precum și despre mișcarea literară basarabeană („Narcis și Hyperion“, „Cicatricea lui Ulyse“, „Duminica valorilor“, „Spre un nou Eminescu“) Mihai Cimpoi, membru de onoare al Academiei Române din 1991 și președinte al Uniunii Scriitorilor din Moldova, a încredințat Editurii „Viitorul Românesc“ volumul „Basarabia sub steaua exilului“.

Noua lucrare încearcă să definească și să discute fenomenul literar basarabean care, în concepția sa, nu este decât fenomenul românesc ca tare, manifestat la limită, în extremis. „Avem de-a face, spune autorul, cu împrejurări intens colorate existențial: un vânt rece al fatum-ului bate fără conținere în acest spațiu asupra căruia se exercită din plin teroarea istoriei“. Cele cinci capitole și Addenda întăresc afirmația, punctul de plecare al demonstrației fiind mereu susținut de argumente de ordin istoric, social și, mai ales cultural. Se ajunge astfel la o veritabilă frescă a vieții literare din Basarabia postbelică, o frescă desenată în tușe precise, cu luciditate și înțelepciune, evitându-se exagerările și patetismele atât de explicabile când se vorbește despre această lacrimă a neamului românesc, Moldova dintre Prut și Nistru. Primele pagini rememorează câteva momente ale luptei pentru ființă și limbă, înregistrate din 1987. Atunci, scrie Mihai Cimpoi „Cu înalta umbră a tuturor am pornit noi, intelectualii, lupta pentru limbă care, desigur, mai continuă. Ea a început odată cu perestroika gorbaciovistă“. Era, evident o luptă firească și inevitabilă, tragedia trebuind să ia odată și odată sfârșit. Recapitulând ceea ce s'întâmplă cu zeci de mii de români în timpul ocupației sovietice, infermalele suferințe fizice și morale, teroarea arhipelagului Gulag, autorul notează – sec, fără echivoc: „Erai vinovat pentru că faci parte dintr-un neam, pentru că erai român“. Acestea sunt premisele demonstrației din cel de-al doilea capitol:

„Fenomenul basarabean sub semnul păsării Phoenix“. Disocierile și precizările sunt subtile, mereu la obiect. Astfel, tipul reprezentativ al culturii românești din Basarabia ar fi „creatorul sub semnul organicului, al visului și continuității ființei naționale“. „Omul de creație basarabean, ca și cel din Moldova istorică, apreciază Mihai Cimpoi, este pătruns până în adâncurile ființei sale de complexul Meșterului Manole. Ca să dureze, casa ființei neamului cere jertfă“. Dezvoltând observația lui Ibrăileanu din „Spiritul critic în cultura

românească“, după care moldovenii reprezintă „maximum de românism“, Mihai Cimpoi notează: „Românismul basarabean este conservator, cultivator de vechime și rusticitate, de valori și sacralitate. Oamenii de creație basarabeni sunt, ca și predecesorii moldoveni din secolul al XIX-lea, păzitori fideli ai fondului etnofolcloric, pe care-l opun noului formal. Conservatorismul basarabean are astfel rațiuni polemice, el fiind întreținător de ființă națională, de continuitate spirituală românească“. Tocmai de aceea, autorul conchide: „Esențial în cultura românească a Basarabiei a fost permanent imperativul polemic al împlinirii naționale, al întoarcerii la izvoare. Atașamentul față de tradiție nu e conservatorism, ci instinct de conservare pe care-l manifestă omul de cultură de aici în scopul menținerii ființei naționale. Basarabeni și-au făcut un blazon de noblețe din sentimentul apartenenței la spațiul mioritic, exaltând nu în fața devenirii, a noului revoluționar, ci a continuității. Tipul reprezentativ al culturii a fost și va rămâne timp de decenii cel „conservator, mesianic, neopașoptist“. Afirmarea se susține, deși generalizarea ar putea părea riscantă, întrucât, cum însuși o va spune în capitolul rezervat panoramei literaturii române postbelice din Basarabia, au existat destui scriitori aserviți total realismului socialist, puterii sovietice, tendințelor antiromânești, ideologiei comunismului agresiv, intolerant, Mihai Cimpoi se referă însă la aceia care și-au păstrat coloana vertebrală, care nu au cedat politici antinaționale și, într-o formă sau alta, au stat în slujba spiritualității românești. Într-o privire de ansamblu a creației acestora, sunt descoperite câteva teme predilecte: tema mamei (concepută ca un principiu cosmic, simbol al continuității) apoi vatra și satul ca axis mundi. Referitor la condiția scriitorului basarabean postbelic, Mihai Cimpoi crede că drama sa, a scriitorului de acolo, ca și a celui român în genere, constă „în neputința de a spune

adevărul“. Cu toate acestea, și cităm o frază memorabilă: „Cultura basarabeană se zămislește în cele patru vânturi ale lumii, fără a renunța să asculte de muzica sferelor și de melodia propriului suflet“.

Panorama literaturii propusă de autor mi se pare punctul de rezistență și de maxim interes al cărții, deoarece aici primează informația, foarte utilă cititorului din România. Comentariul lui Mihai Cimpoi este sobru, exact, concis, el realizând ceea ce și-a propus: un tablou cuprinzător al mișcării literare din ultimii 50 de ani. Criteriul ales este cel cronologic, urmărindu-se destinul, evoluția și specificul fiecărei generații de scriitori.

Cea dintâi identificată este numită „generația pierdută“, acei scriitori care, debutând înainte de 1940, au fost supuși persecuțiilor regimului sovietic. Au reapărut în literatură în anii oarecare dezgheț (după 1955) și au avut puterea (unii dintre ei) să se întoarcă la vechile unelte. Sunt amintiți Nicolae Costenco, George Meniuc (autori notabili), apoi Liviu Deleanu, Andrei Lupan, Emilian Bucov („versificator monstruos de cursă lungă“ – așa este caracterizat) și Bogdan Istru. În cazul fiecăruia sunt amintite volumele, anumite elemente biografice dacă prezintă interes și un comentariu întotdeauna pertinent.

A doua generație menționată este aceea a lui Ion Druță, cea care a stat în față cu teroarea istoriei, reabilitând eticul și sacrul. La Ion Druță, căruia Mihai Cimpoi îi acordă un spațiu amplu, criticul descoperă refuzul convențiilor ideologice oficiale, respectul valorilor etice, cultul culorii locale, pitorescul povestirii și oralității. De aprecieri măgulitoare se bucură Vasile Vasilache („un adevărat fenomen“ în literatura basarabeană prin accentele satirice și limbaj esopic). Sunt reliefate apoi meritele lui Aureliu Busuioc (poet, prozator, dramaturg necunoscut la noi) ale lui Paul Mihnea un modernist, traducător inspirat din Rilke, Valéry și Verlaine, ale prozatoarei Ariadna Șalari autore de romane dur-realiste, dintre ele detașându-se „Labirintul“, un roman al intelectualității basarabene din anii '30 – '40.

O altă generație cu un loc distinct în panorama propusă este aceea a anilor '60, dominată de Grigore Vieru și Liviu Damian, care a trasat literaturii din Basarabia calea către sine.

Schimbarea la față ar interveni, după Mihai Cimpoi, odată cu apariția scriitorilor din anii '70 – '80. „Literatura basarabeană se scutură de dogme și urmează consecvent și perseverent drumurile redobândirii identității“. Sunt cultivate mai ales poemul amplu, balada, poezia cu schemă narativă, arta poetică, literatura pentru copii și aceea inspirată din trecut. Câteva nume se impun atenției: Vladimir Beșleagă, Gheorghe Madan, Silvia Celac, Ana Lupan.

Foarte interesantă, și mai cunoscută totodată, este generația numită „ochiul al treilea“ – aceea care a mizat pe estetic, o adevărată „generație a creației“ cum i-ar fi spus Tudor Vianu. Lider al ei și animator al Renașterii basarabene este Nicolae Dabija cu poezia sa imnică, elegiacă și mesianică totodată. Lângă el stau Leonida Lari („a semnat versuri ce-au înflorat mulțimea, dar inegale din punct de vedere artistic“. – afirmă criticul) prozatorul Nicolae Vieru, poezii Leo Butnaru, Arcadie Suceveanu, Dumitru Matcovski.

Ei sunt urmași de tinerii poeți, aparținând generației „abia tangibilului“. Ei se vor discipoli ai lui Nichita Stănescu, se apropie de Mircea Cărtărescu, de Nichita Danilov, de ceilalți optzeciști. Se pare că, în curând, nume precum Emilian Galaicu-Păun, Vasile Gârmeș, Vitalie Ciobanu ori Valeriu Matei se vor impune în ansamblul literelor românești.

Lucrare scrisă cu seriozitate bine informată și intenționată, cu profunde sentimente românești, „Basarabia sub steaua exilului“ ni se pare o contribuție binevenită în critica și istoria noastră literară.

De ce dramaturgia?

de MARIAN POPESCU

Despre soarta ingrătă a dramaturgiei pe marele tablou al literaturii române s-a scris de multe ori și încă demult. Locul pe care îl ocupă dramaturgia în lucrările de referință românești, în cărțile de critică literară reprezintă, oricât ar fi de inconvenient, un punct de vedere mai general asupra acestui gen literar. Și locul acesta este, desigur, restrâns. Există justificări în ordinea esteticului, a criticii literare, a eseisticii pentru o stare de fapt deplănsă festivă sau ipocrită. Cu excepția unor mari scriitori care sunt și mari personalități ale culturii românești (Caragiale, Alecsandri sau Camil Petrescu ori Blaga), dramaturgia noastră a impus foarte greu – la un nivel valoric acceptabil – personalități reale. Și evoluția dramaturgiei după 1945 – din varii motive – a acreditat destul de palid imaginea scriitorului pentru teatru drept aceea a unei personalități dramaturgice reale. Cărțile de critică teatrală, de teatrologie – puține, totuși – mai mult au glosat, au augmentat statură de dramaturgi acolo unde, câteodată, nu era vorba decât de piese de teatru. Eu însumi, probabil, voi avea surprize când va fi să reevaluez critic și ca șansă spectacologică statura unor dramaturgi despre care am scris în articole și în cărți.

Tentativa de survolare a chestiunii dramaturgiei, evocată mai sus, este motivată de o constatare: scena românească prelungește în mod neproductiv un tip de complex. Expus sumar acesta ar suna astfel: piesa contemporană

nu prezintă garanții! Nu atrage, nu interesează. Nu conferă strălucire demersului regizoral. Nu, nu, nu... Când în mod ipocrit sau nechibzuit facem comparații cu Occidentul – și aceste comparații ar trebui să constituie, în anumite privințe, repere reale asimilabile în context –, acest mod frecvent al comparației nu se referă și la piesa de teatru contemporan. Pentru că atunci s-ar putea lesne observa că multe scene teatrale occidentale acordă un loc privilegiat riscului și șanseii de a prezenta piese noi, alături de cele ale lui Shakespeare, Ibsen, Cehov, Molière etc. Cu alte cuvinte, greu de acceptat astăzi, la noi, strategia producătorului de spectacole – sprijinit prin multe posibilități financiare – face locul convenit piesei noi, necunoscute, **încearcă piața** spectacolului și cu aceste texte care nu au girul clasicismului, al capodoperei. Teatrul românesc, prin învățământul teatral, prin obsesia capodoperei dar și prin alte motivații care nu mai sunt culturale (!), a determinat încă de mult, calea majoră de acces în spectacologie: aceea este a piesei clasice, a capodoperei! În Academia de Teatru și Film, de pildă, e greu de întâlnit – ca examen la regie – piesa contemporană. De ce?

Ar fi foarte multe de răspuns la această întrebare! Spațiul nu îmi permite. Se pare că noi suntem mulți mai experți – critici, regizori, actori – în capodoperele clasice. Textul lui **Hamlet** sau al **Livezii cu vișini** este foarte cunoscut în mediul profesionist teatral. Expertiza pare

presupusă încă din start. Părerea mea este că lucrurile nu stau atât de bine. Documentația pentru un spectacol cu o piesă de Shakespeare va avea fatalmente mari lacune: un regizor, oricât de înzestrat, poate cu greu asimila marea exegeză a textului shakespearian, mai ales când este un străin, și nu un vorbitor nativ de engleză și educat la standardele occidentale shakespeariane. Dar, s-ar putea replica, poate nici nu e nevoie în mod esențial să fii englez, de pildă, pentru a asimila marea cultură a operei lui Shakespeare. Poate e „suficient” să ai o mare intuiție contemporană față de **Hamlet** pentru a realiza un mare spectacol. Desigur, se poate. Pot accepta acest lucru, dar ceea ce mă încurcă, totuși, este faptul că, de pildă, pentru Caragiale, a căruia operă teatrală o cunoaște „tot românul imparțial”, nu există nici în acest an 1995, o carte care să ofere o perspectivă exhaustivă asupra surselor pieselor de teatru ale marelui scriitor. Demonul m-a împins să solicit editurii Routledge din Londra una dintre cele mai recente apariții ale sale. Aveam nevoie pentru câteva teme ale cursului meu de „Practică a spectacolului teatral” de la Academia de teatru, pe care îl țin la studenții regizori din anul IV. Cartea este despre Marlowe, marele rival al lui Shakespeare și sursele pieselor lui. E incredibilă bogăția documentară a acestui volum „occidental” despre o mare figură a teatrului elisabetan.

Rezumând, mi se pare că scrisul pentru teatru, piesa contemporană este văduvită de mai multă vreme din considerente foarte diferite. Mi-ar plăcea o mai mare sinceritate, dar și o apetență culturală mai evidentă atunci când vorbim despre acest subiect. Dincolo de educația prin opera clasică, conștiința civică ar avea acces la problematic, la întrebarea fundamentală și prin încurajarea noilor piese de teatru. Chiar dacă acestea nu sunt capodopere, ci numai valoroase discursuri dramatice despre chestiuni esențiale ale societății românești de azi.

cinema

In memoriam Ion Cantacuzino (II)

de MANUELA CERNAT

Dacă cinematograful românesc interbelic n-a depășit decât rareori stadiul intențiilor onorabile, de vină n-a fost doar vitregia condițiilor financiare.

Cel puțin la fel de greu a atârnat în balanța valorică precaritatea universului cultural al cineaștilor. Spre deosebire de alte țări vecine, în România intelectualii s-au ținut în general departe de lumea filmului, lăsându-l pe mâna unor entuziaști tehnicieni autodidacți. Cu atât mai prețioasă a fost prezența lui Ion Cantacuzino în fruntea breslei, între 1941 și 1944.

Un debut timpuriu în presa literară (1929), o licență în litere și filosofie la Universitatea din București, cronică cinematografică la Postul Radio București în anii '30, un scriitor volum de estetică cinematografică, unul dintre primele publicate în România – **Uzina de basme** (1935), cu nimic mai prejos decât ce apărea în materie în Europa la vremea aceea, un strălucit doctorat în psihiatrie la Paris (1936), aceasta era cartea de vizită a lui Ion Cantacuzino când i s-a oferit conducerea Oficiului Național Cinematografic. Străduindu-se să imprime acestei instituții un profil cultural, în pofida presiunilor vremii și stării de beligeranță a țării, distinsul intelectual și-a legat exemplar numele de o sumă de prețioase inițiative culminând cu miracolul ecrani-

zării, în plin război, a **Noptii furtunoase**. Nu în van realizatorul acesteia, regizorul Jean Georgescu, avea să-l socotească, cu infinită gratitudine, **autorul moral** al filmului său.

Proaspăt întors de la Paris unde semnase o comedie de mare succes, Jean Georgescu se afla într-o după amiază însoțită pe terasa unei elegante cafenele bucureștene când întâmplarea l-a abătut pe acolo și pe Ion Cantacuzino. Aflând că cineastul abia repatriat era în căutare de lucru și de mijloace de subsistență, Cantacuzino i-a propus pe loc colaborarea la un proiect scump inimii sale: ecranizarea **Noptii furtunoase**, al cărui scenariu tocmai îl isprăvisse. Spre surprinderea lui, Jean Georgescu i-a mărturisit cu oarecare strângere de inimă că și el avea în buzunar manuscrisul unui scenariu după aceeași piesă. Se aștepta desigur la un refuz net. Cantacuzino era însă un adevărat gentleman și, mai presus de toate, un aristocrat al spiritului. Cu eleganță, a propus să compare cele două versiuni. Cu superb fair-play a recunoscut că a lui Georgescu era mai bună și s-a retras din joc, rezervându-și doar rolul de producător delegat. Postură evident prea puțin cuprinzătoare pentru anvergura intelectuală a celui care pe atunci semna poeticele documentare **Castelul Peleş** și **Datini de Crăciun** și întemeia societatea de

producție româno-italiană CINEROMIT, cu intenția vădită de a eluda încercarea de infiltrare a Germaniei în industria filmului românesc. Furibund, Goebbels avea să noteze în **Jurnalul** său că românii și italienii îi zădărniseră planurile.

Sub egida CINEROMIT, Ion Cantacuzino a supervizat două importante filme: **Escadrila albă**, coproducție româno-italiană și debutul în regia de film a celebrului om de teatru Ion Sava, și **Visul unei nopți de iarnă**, ecranizare după Mușatescu de Jean Georgescu.

Doctorul Cantacuzino cedase pasul cineastului Cantacuzino. După război însă, talazurile istoriei au inversat iarăși situația. Temporar. După ani de grea pușcărie, obținând cu greu dreptul de a profesa din nou, psihiatrul Ion Cantacuzino își petrecea ceasurile de răgaz punând jaloanele istoriei filmului românesc. **Momente din trecutul filmului românesc** (1965), monumentală **Filmografie adnotată a producției cinematografice românești**, întocmită cu un colectiv de colaboratori la Institutul de Istoria Artei al Academiei unde în 1967 a înființat și preluat conducerea unui Sector de Istoriografie Filmică și **Cinematograful românesc contemporan (1944 – 1975)** toate au fost împlinite într-un timp record și cu prețul unui imens efort, din dorința evidentă a recuperării timpului pierdut. „Istoria veche a filmului românesc este istoria unui lung șir de ghinioane” obișnuia să glumească „Doctorul”. Un imens ghinion a fost și dispariția lui prematură, înainte de a fi apucat să aștearnă pe hârtie tot ceea ce aflase scotocind prin arhive și biblioteci, tot ceea ce prodigioasa lui memorie acumulasă pentru o viitoare Istorie a Filmului Românesc, rămasă din păcate în fază de proiect.

Atelier '35

de CORNELIU ANTIM

de fascinantul chip al promisiunii.

Un patronaj spiritual și estetic pe măsură, atribuit unuia dintre cei mai dinamici și mai calificați tineri critici, disputat și, deopotrivă, controversat, Erwin Kessler, încearcă să instituie, ca în orice perioadă de entuziasm, o autoritate a exprimărilor coerente și originale, dar și un sentiment al libertății neîngrădite a gestului creator. Ceea ce poate genera un climat, dar nu și o viziune lesne perceptibilă și credibilă. Probabil, însă, că nu trebuie să ne rezumăm doar la acest prim memento expozițional, pus sub semnul unei oarecum enigmatice generalități: „Neputința Putere“, care nu-și găsește echivalentul convingător și în cuprinsul celor 23 de „voci“ puse să se rostască în cuprinsul acestui „scenariu“ plastic.

Ceea ce putem remarca, însă, în acest eseu din noua orientare a „Atelierului '35“, este tonicitatea trăirii artistice și varietatea deconcentrantă a formelor de exprimare. Limbajul plastic este literalmente supus unui proces de decanonizare și deconvenționalizare, ce îngăduie gândirii plastice să descopere resurse cu totul neașteptate de exprimare. Materiale, instrumente, tehnici, scheme conceptive, din cele mai imprevizibile medii și direcții, se regăsesc în creațiile acestor tineri. Unii dintre ei cunoscuți, de altfel, ca buni profesioniști ai genului (în pictura de șevalet, de exemplu, cum sunt Cătălin Bălescu sau Vasile Rață), dar care în această expoziție propun versiuni plastice ce sfidează delimitările convenționale, intrând în genurile de frontieră, mult mai flexibile și mai emancipate în expresie. Pictura oferă, de altfel, cele mai multe prilejuri de etalare a tensiunilor experimentaliste care preocupă, se pare, noile generații artistice. Am

reținut din aceste căutări pe cele, mai bine articulate în jurul unui concept estetic sau ideatic, ale lui Robert Vraciu (o excelentă compoziție în forma rară a parodiei picturale pe structuri stilistice subtil interpretate după Rembrandt, van Gogh și Kokoshka), Corina Tuta și Francis Chiuaru, dar și tentativele de pictură-obiect ale lui Vasile Rață, inovator în mijloace, care-și extrage materia plastică din universul cel mai sordid: deșeurile electronice, rășinoasele chimice, dar și gândacii de bucătărie!

Și în acest „salon al tinerimii artistice“ – versiunea abreviată 1995 – am putut constata forța și profesionalismul sculpturii noastre contemporane, care își afirmă, iată, cu consecvență, noile resurse creative, chiar dacă uneori mai sunt descifrabile, în lucrările lor, forme și, mai ales, tendințe compoziționale și alegorizante ale colegilor lor consacrați, ale măștrilor lor sau ale celor de aiurea, circumscrise, însă, acestui duh al secolului care ne marchează fără milă pe toți. Grade diferite de sensibilitate și percepere, prin filieră culturală, a realului duc la rezoluții plastice mai mult sau mai puțin definite, închegate. Totuși, prezența sculpturilor ni se pare mai omogenă valoric, cu unele distincții pentru compozițiile lui Adrian Pârvu, Marian Petre, Ion Grigorescu, Ion Botezatu (interesantă încercarea sa de construcție „minimală“, poveristă), Aurelian Apostol, Cătălin Geană.

Ca de obicei, grafica, mai timid reprezentată, punctează cu vervă imaginativă și tehnică, dar și cu prestanță intelectuală, o ambianță plastică bogată în sugestii și încurajantă pentru destinul artistic al acestor tineri în contextul artei contemporane de oriunde.

O dureroasă nostalgie a amendat, ani de zile, nevoia de adunare laolaltă a celor ce mai cred în vocația generațiilor de a străpunge zidul indiferenței celorlalți, pentru a răzbate cu propriul lor chip în acest infinit muzeu imaginar al omenirii, cum l-a numit Malraux. Aspirația este seculară și nu s-ar putea spune că în domeniul artelor plastice creația „tinerimii artistice“ nu a captat interesul contemporanilor. Dimpotrivă, de cele mai multe ori, vederile lor au anticipat zgomotos marile resurrecții estetice, care jalonează istoria artelor, în ciuda rezistenței ce le-a fost opusă de mulțimea celor deprinși cu venerabilitatea comodă a gusturilor conservatoare. Pentru spiritele vii, indiferent de vârstă și epocă, căutările dincolo de frontierele conformiste ale „deja văzutului“ reprezintă o pasionantă provocare. Intrat într-o nouă galerie, ce i-a fost destinată după multe tergiversări și ezitări administrative, Cenaclul tinerilor artiști plastici „Atelier '35“ redevine, de la începutul acestui an, ceea ce trebuie să fie: creuzetul căutărilor novatoare, locul în care se plămădesc certitudinile artei de mâine. Sala de la etajul „Căminului Artei“ aparține de acum încolo acestei grupări artistice, aureolată de atâtea gesturi întemeietoare (deși, nu o dată, teribiliste sau estetizante, ori doar mimetice) și, mai ales,

Lumea literară

■ Editura Expansion a lansat pe piață patru volume de teatru, aparținând scriitorilor D.R. Popescu, Fănuș Neagu, Iosif Naghiu și Paul Everac. Seara dramaturgilor s-a desfășurat la Teatrul Nottara și a reunit un public avizat și plin de entuziasm. Actorii scenelor bucureștene au interpretat fragmente din piesele publicate. A salvat un text vulgar și anost (al lui Paul Everac) Jeanine Stavarache. Secvența cea mai captivantă a aparținut dramaturgului (prea puțin jucat) Iosif Naghiu.

■ Poetul Dan Laurențiu și-a lansat la Casa Monteoru a Uniunii Scriitorilor cartea de poezii „Mountolive“. L-au prezentat Laurențiu Ulici și Ștefan Augustin Doinaș. Victor Rebenjiuc a susținut un recital de poezie din opera celui lansat.

■ Odată cu apariția filialelor Uniunii Scriitorilor în diverse orașe, viața culturală de acolo se animă brusc. Se pare că vremea centralismului literar s-a cam epuizat. Constanța, Aradul, Focșanii, Baia Mare și celelalte orașe demonstrează cu prisosință aceste mutații spirituale. Bacăul urmează să se integreze

acestei mișcări. Totul e pregătit acolo. O revistă, *Ateneu*, condusă de Sergiu Adam, e din ce în ce mai interesantă. Tinerii poeți nu mai așteaptă semnale de la București și intră în atenția orașului moldav. Simona Lazăr, cea care a obținut marele premiu la Festivalul „Zaharia Stancu“, publicată și de revista noastră, e deja o certitudine. Eliza Macadam a editat volumul „Spațiu auster“ la editura locală „Plumb“ și prezența ei aici nu a trecut neobservată. Dimpotrivă. Un alt localnic, Mihai Vulpe, e prezent în librării cu „Răzburarea“, un volum de schițe.

■ Aceeași editură, „Plumb“, a editat și volumul I din „Anotimpurile Romanului“, semnat de Petre Isachi și Ioan Lazăr, autori care stăpânesc bine subiectul, oferind nu numai elevilor ci și publicului larg pagini de analiză din literatura contemporană. Intenția autorilor o descoperim chiar din prefață: „Cartea se vrea un manual (care CARTE nu este un manual?); un manual incomod, provocator, interogativ și, din când în când, polemic. Ea se adresează deopotrivă elevilor,

studentilor și colegilor mai tineri. Am evitat să dăm soluții, am preferat să oferim sugestii, convingși fiind că lectura romanului presupune un dialog inepeuizabil“.

■ Prea prinși de inflație, tranziții și jocuri politice, uităm adesea să ne mai cinstim dispăruții, așa cum merită. Iată, la Bacău, unde am poposit de curând, am descoperit cu bucurie că una din librăriile locale poartă numele istoricului și profesorului universitar Alexandru Piru. Trebuie să recunoaștem că un asemenea gest merită toate elogiile. Poate și alte orașe își vor omagia în acest fel fiii, căci nu mai există servicii speciale pentru plasarea statuiilor și numirea unor institute de cultură.

■ Acum putem să vă anunțăm că Adunarea generală a Uniunii Scriitorilor din România va avea loc în ziua de 3 (trei) februarie a.c., în aula Facultății de Drept, și nu cum s-ar putea crede la Teatrul Național. Acolo, unde-i director Fănuș Neagu, n-am mai avut acces, deși prozatorul, cândva, într-un exces de sinceritate, mărturisea că plata pentru orice manifestare de o asemenea amploare au făcut-o Liviu Brebanu, Mihail Sadoveanu, Zaharia Stancu. Poate, între timp, a aflat altceva. Suntem atât de curioși ce anume!

Nathaniel Hawthorne

Portretul lui Edward Randolph

Într-unul din apartamentele Curții Vechi¹ se păstra, din negura vremii, un tablou cu rama cum e abanosul, a cărui pânză se întunecase într-atât din pricina timpului, fumului și umezelii că nu mai puteai distinge un dram din arta pictorului. Timpul aruncase peste el un văl de nepătruns, lăsând în seama tradiției orale și a presupunerilor de tot felul misterul lucrului ce fusese acolo cândva. Mai mulți guvernatori se succedaseră la conducerea Noii Anglii, iar el continua să atârne deasupra căminului dintr-o încăpere anume, în virtutea unui drept nescris și necontestat; și încă mai era la locul său când guvernatorul Hutchinson a preluat, la plecarea lui Sir Francis Bernard, conducerea provinciei.

Într-o după-amiază, guvernatorul ședea în impunătorul său jilț cu capul rezemat de spătarul sculptat, contemplând gânditor întunecimea deșartă a tabloului. Nu era momentul potrivit pentru asemenea reverii, acum când afaceri de cea mai mare urgență așteptau hotărârea cărmuitorului; căci nu trecuse nici un ceas de când Hutchinson fusese înștiințat de sosirea unei flote britanice, aducând cu sine trei regimente din Halifax pentru a domoli răzmerița populației. Aceste trupe așteptau acum acordul său pentru a ocupa fortăreața Castelului William și orașul însuși. Cu toate acestea, în loc să-și pună semnătura pe ordinul oficial, iată-l pe guvernator scrutând atât de absorbit pustietatea neagră a tabloului încât purtarea sa atrase atenția a două persoane tinere care îi țineau companie. Una din ele, purtând uniforma regimentului britanic, era ruda sa, Francis Lincoln, căpitanul localnic al castelului William; cealaltă, care ședea pe un scăunel lângă jilțul său, era Alice Vane, nepoata sa favorită.

Tânăra, îmbrăcată în întregime în alb, era o făptură palidă și fragilă care, deși născută în Noua Anglie, își primise educația în străinătate și părea nu numai o străină dintr-o altă climă dar aproape o ființă de pe altă lume. Vreme de câțiva ani, până când rămăsese orfană, ea locuise cu tatăl ei în însorita Italie, unde dobândise gustul pentru pictură și sculptură, de care rareori afla prilej să se bucure printre reședințele lipsite de decorațiuni ale aristocrației coloniale. Se spunea că producțiile timpurii ale propriului ei penel vădeau o înzestrare superioară, deși, probabil, primitiva atmosferă a Noii Anglii îi lenise mâna și potolise văpaia culorilor născute de imaginația sa. Privirea fixă a unchiului ei, ce părea să scormonească în cețurile anilor pentru a descoperi subiectul tabloului, îi stârni curiozitatea.

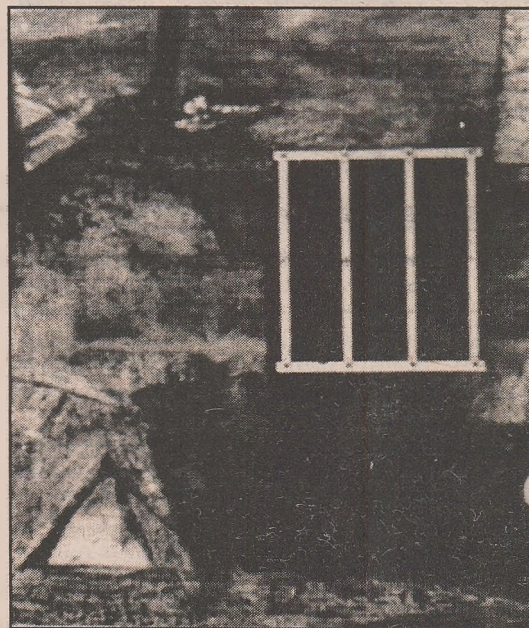
– Se cunoaște, iubite unchi, întrebă ea, ce a reprezentat odinioară acel tablou? Poate că, de-ar putea fi făcut să se înfățișeze din nou vederii noastre, s-ar dovedi capodopera vreunui mare artist, altminteri de ce să-și fi păstrat atâta vreme un loc atât de proeminent?

Cum unchiul, contrar obiceiului (căci el era atent la umorile și capriciile Aicei, de parcă aceasta ar fi fost propriul său copil) nu răspunde numaidecât, tînărul căpitan îi oferă el lămuriri.

– Acest pătrat de pânză mohorâtă a fost,

frumoasa mea verișoară, o moștenire a Curții Vechi din timpuri pierdute în memorie. Cât despre pictor, nu-ți pot spune nimic; dar, de-ar fi adevărate măcar jumătate din poveștile care circulă în jurul acestui tablou, nici unul din marii maestri italieni nu a produs o operă atât de minunată precum cea din fața dumitale.

Și căpitanul Lincoln se porni să depene câteva din istorioarele fanteziste care, neputând fi invalidate pe temeuri palpabile, se cuibăriseră în credința poporului. Una din versiunile cele mai bizare și, în același timp, împărțite de cei mulți era aceea că tabloul reprezenta portretul original al Necuratului, pictat pe când se afla la o adunare de vrăjitoare în apropiere de Salem, și că teribila lui asemănare fusese confirmată de depozițiile mai multor vrăjitori și vrăjitoare în fața întregii curți judecătorești. Se mai susținea, de asemenea, că, dincolo de umbrele tabloului sălășluia un spirit ori demon cunoscut ce se înfățișase la vreme de năpastă înaintea mai multor guvernatori regali. Shirley, de exemplu, avusese vedenia prevestitoare de nenorocire în ajunul rușinoasei și sângeroasei înfrângeri a generalului Abererombie sub zidurile Ticonderogăi. Mulți servitori ai Curții Vechi zăriseră un chip ce se încrunta la ei în semiîntunericul din zori ori din amurg, sau în adâncul nopții, pe când ațâtau focul ce pâlpăia în vatra de dedesubt. Cu toate că, de se găsea vreunul îndejuns de temerar pentru a ridica o făclie în dreptul tabloului, acesta se arăta tot atât de negru și de nepătruns ca oricând. Cel mai bătrân locuitor din Boston își amintea că tatăl său privise odată tabloul, pe vremea când mai putea fi deslușit, dar că nu suferea să-l întrebă al cui era chipul înfățișat pe pânză. Un amănunt interesant, tot legat de aceste povești, era acela că, deasupra tabloului, mai atârnav niște zdrențe de mătase neagră, ca un indiciu că tabloul fusese cândva acoperit de un voal, mai înainte ca bezna timpului să-l fi ascuns atât de eficient. La urma urmelor, aspectul cel mai neobișnuit al acestei povești era faptul că atâți guvernatori pompoși ai

Massachusetts-ului îngăduiseră ca tabloul, ascuns privirilor, să rămână în continuare în salonul oficial al Curții Vechi.

– Unele din poveștile astea sunt cu adevărat îngrozitoare, remarcă Alice Vane, care se cutremurase dar și zâmbise în câteva rânduri, ascultându-l pe vărul ei. Aproape că ar merita să îndepărtăm pojghița întunecată a pânzei, căci e puțin probabil ca pictura originală să fie atât de nemaipomenită cum și-o închipuie cei care visează tot felul de vopseli în locul celor adevărate.

– Ar fi însă posibil să se redea acestui tablou mohorât nuanțele de odinioară? întrebă vărul ei.

– În Italia se cunoaște acest meșteșug, răspuse Alice.

Guvernatorul se eliberase de gândurile în care stătuse cufundat și asculta zâmbind conversația tinerelor sale rude. Cu toate acestea, vocea sa căpătă un ton ciudat atunci când începu să explice misterul tabloului.

– Îmi pare rău să-ți distrug credința în legendele ce-ți plac atât de mult, Alice, rosti el, dar cercetările mele istorice m-au lămurit de mult cu privire la subiectul acestui tablou – de-l poți numai astfel – ce nu se mai arată și nici nu se va mai arăta privirii, așa cum nu vom mai vedea nici fața bărbatului înmormântat cu mult timp în urmă și pe care el o reprezenta cândva. Era portretul lui Edward Randolph, fondatorul acestui așezământ, o figură faimoasă în istoria Noii Anglii.

– Al celui Edward Randolph care a obținut abrogarea primei carte a provinciei, grație căreia se bucuraseră strămoșii noștri de privilegiul aproape democratice? El, cel care a fost numit cel mai mare dușman al Noii Anglii și care mai este și acum urât în amintire ca uzurpatorul libertății noastre?

– Chiar despre acel Edward Randolph este vorba, răspuse Hutchinson, foindu-se tulburat în jilț. I-a fost scris să guste amărăciunea oprobriului public.

– În anele noastre, continuă căpitanul Lincoln, stă scris că blestemul poporului l-a urmărit pe Randolph oriunde a mers punându-și

¹ Reședința Noii Anglii, pe vremea când mai era colonie britanică

pecetea răului pe toate evenimentele ulterioare din viața sa precum și asupra felului în care a murit. Se mai spune de asemenea că suferința interioară a celui blestem se putea citi pe chipul nefericitului, încât te îngrozeai privindu-l. Dacă toate acestea sunt adevărate, iar tabloul îi reproduce cu adevărat înfățișarea, atunci crusta întunecată ce l-a acoperit a fost o binecuvântare.

– Toate poveștile acestea sunt prostii în ochii unuia care a dovedit, așa cum am dovedit eu, cât de puțin adevăr zace în ele, spuse guvernatorul. În ceea ce privește viața și caracterul lui Edward Randolph, s-a acordat un gir necondiționat doctorului Cotton Mather, care – trebuie s-o spun, cu toate că o parte din sângele lui curge și în venele mele – a încărcat istoria noastră timpurie cu născociri băbești tot atât de extravagante și năstrușnice precum ale Greciei sau Romei.

– Și totuși, șopti Alice, nu s-ar putea ca poveștile acestea să aibă un tâlc? Și-mi închipui că, de va fi fiind atât de îngrozitoare vederea acestui tablou, nu a atârnat el fără motiv atât amar de vreme într-una din încăperile Curții Vechi. Atunci când căpeteniile acționează irresponsabil, nu strică să li se amintească de îngrozitoarea povară a blestemului unui popor.

Guvernatorul tresări și-și privi țintă nepoata preț de câteva clipe, de parcă năzărurile ei copilărești ar fi aflat în pieptul său ecoul unui simțământ pe care oată politica și principiile sale nu-l puteau birui pe de-a-ntregul. Știa, desigur, că, în ciuda educației ei cosmopolite, Alice își păstrase simpatia unei fete din Noua Anglie.

– Tăcere, copil neghiob, strigă el în cele din urmă, cu mai multă asprime decât arătase vreodată adresându-se blândeii Alice. E mai de temut muștrarea unui rege decât pretențiile unei gloate sălbătice, rățacite. Căpitanul Lincoln, este lucru hotărât. Fortăreața Castelului William trebuie să fie ocupată de trupele regale. Cele două regimente rămase vor fi încartiruite în oraș sau își vor ridica o tabără pe terenul comunal. A venit timpul ca, după ani de frământări și aproape de răzmeriță, guvernul maiestății sale să aibă un zid puternic în jurul său.

– Aveți încredere, domnule, aveți totuși încredere în loialitatea poporului, spuse căpitanul Lincoln; și nici să nu-l învățați că poate fi vreodată în alte relații cu soldații britanici afară de cele frățești, ca atunci când au luptat cot la cot în războiul cu francezii. Nu transformați străzile orașului în care v-ați născut într-o tabără militară. Gândiți-vă de două ori mai înainte de a încredința Castelul William – cheia provinciei – altor mâini decât ale unuia născut în Noua Anglie.

– Hotărârea este luată, tinere, repetă Hutchinson, ridicându-se din jilțul său. Un ofițer britanic așteaptă în seara aceasta instrucțiunile necesare pentru dispunerea trupelor. Până atunci, cu bine.

Rostind aceste cuvinte, guvernatorul păși în grabă încăperea, urmat cu îndărătnicie de Alice și de vărul ei, care șușoteau între ei, și se opriră o clipă pentru a arunca o privire în urmă, misteriosului tablou. Căpitanul Lincoln găsea ca aerul și expresia fetei o făceau să semene cu una din acele ființe din basme – zâne ori spiriduși din mitologia îndepărtată – care se amestecau uneori în treburile muritorilor, pe jumătate din capriciu, dar fără să rămână nesimțitoare la fericirea ori suferința omenească. În vreme ce el îi ținea ușa deschisă, Alice făcu un semn tabloului, zâmbind:

– Arată-te, Chip rău și întunecat! exclamă ea. Ți-a bătut ceasul.

În acea seară, guvernatorul ședea în camera unde avusese loc scena precedentă, înconjurat de câteva persoane pe care felurite interese le

adunaseră laolaltă. Aceștia erau înalții funcționari municipali din Boston, părinții simpli, patriarhii poporului, minunați reprezentanți ai vechilor întemeietori puritani, a căror înfricoșătoare putere își pusese atât de adânc pecetea pe felul de a fi al oamenilor din Noua Anglie. În contrast cu ei, se aflau acolo câțiva membri ai Consiliului, bogat înveșmântați, cu peruci albe, jiletci brodate și alte însemne de mărire ale vremii, care uzau aproape ostentativ de ceremonialul curtenesc. Era prezent și un maior din armata britanică, așteptând ordinele guvernatorului pentru debarcarea trupelor ce se mai aflau încă pe vase. Căpitanul Lincoln stătea în picioare, cu brațele încrucișate, lângă jilțul lui Hutchinson, măsurându-l cam de sus pe ofițerul britanic care avea să-l înlocuiască în curând. Pe o masă din mijlocul încăperii un sfeșnic cu brațe își arunca luciarea lumânărilor pe o hârtie ce părea să aștepte semnătura guvernatorului.

Învăluit în parte de faldurile uneia din draperiile de la geam, ce cădeau din înălțimea plafonului până la podea, se putea zări

roza vânturilor

Hans Andreus (OLANDA)

Aici, în locul acesta

Aici, în locul acesta
se afla un poem; s-a pierdut.
Poate că-n brusca

îndrăgostire pătimașă
a fost luat
de acel vârtej al aerului,
pe care îl socotim vânt,
dar tăinuind cele mai pământene
fantome,
și acum se joacă cu el. Poate
avea prea multă înțelepciune
ca să poată
viețui.

În românește de
Petre Stoica

veșmântul alb al unei doamne. Prezența Alicei acolo, la acea oră, ar fi putut părea ciudată; era însă ceva atât de copilăresc, de voluntar în caracterul ei neobișnuit, atât de străin de regulile comune, încât persoana ei nu-i surprinse pe puținii care o observară. În acest timp președintele Consiliului Municipal adresă guvernatorului un lung și solemn protest în legătură cu primirea trupelor britanice în oraș.

– Iar dacă Înălțimea Voastră va considera că e cazul să persevereze în hotărârea de a aduce pe acești mercenari înarmați cu spade și muschete pe străzile noastre, continuă el, răspunderea nu va cădea pe capetele noastre. Gândiți-vă, domnule, cât mai e vreme, că, de va fi vărsat un singur strop de sânge, acesta va fi o eternă pată pe amintirea Înălțimii Voastre. Dumneavoastră, domnule, ați scris cu un condei iscusit despre faptele strămoșilor noștri. Cu atât mai mult se cuvine, așadar, să vă bucurați și dumneavoastră de o prezentare onorabilă, ca un patriot adevărat și ca un cărmuitor drept atunci când propriile dumneavoastră fapte vor fi consemnate de istorie.

– Nu sunt imun, bunul meu domn, la fireasca dorință de a sta bine în analele țării mele, replică Hutchinson, stăpânindu-și iritarea sub masca politeții și nici nu cunosc alt mijloc mai potrivit pentru a atinge acest scop decât împotrivindu-mă spiritului momentan de zănie care, cu îngăduința dumneavoastră, pare să fi otrăvit bărbați mai în vârstă ca mine. Vreți să așteptați până ce va fi jefuită Curtea Veche așa cum s-a întâmplat cu locuința mea particulară? Credeți-mă ce vă spun, domnule, va veni, poate, timpul când veți fi bucuros să căutați protecție sub steagul regelui, a cărui înălțare vă pricinuieste acum atâta neplăcere.

– Într-adevăr, spuse maiorul britanic care aștepta nerăbdător ordinele guvernatorului. Demagogii provinciei au stârnit diavolul și nu-l mai pot domoli. Îl vom exorciza noi, în numele lui Dumnezeu și al regelui.

– Dacă te încurci cu diavolul, trebuie să ieși seama la ghearele lui! se zburli căpitanul Lincoln, auzind zeflemeaua la adresa compatrioților săi.

– Cu iertăciune, vă rog, tinere domn, răspunse venerabilul demnitar al municipalității, să nu îngăduiți unui spirit rău a strecura ura în cuvintele pe care le roștiți. Ne vom lupta contra asupritorului cu post și rugăciuni, cum ar fi făcut și strămoșii noștri. Mai mult, ca și ei, ne vom supune soartei ce ne va fi hărăzită de înțeleapta Providență – totdeauna după ce ne vom strădui din răspuțeri să o îmbunătățim.

– Și iată cum ies la iveală ghearele diavolului! mormăi Hutchinson, care înțelegea prea bine felul supunerii puritane. Chestiunea aceasta va fi rezolvată numaidecât. Când va exista o santinelă la fiecare colț și o curte păzită de gărzi în fața primăriei, abia atunci își va îngădui un gentleman loial să plece de acasă. Ce înseamnă pentru mine larma gloatei în această îndepărtată provincie a imperiului? Regele îmi e stăpân iar Anglia mi-e patria! Susținut de puterea lor armată, îmi apăs călcăiul peste răzvrățiți și îi înfrunt.

Apucă un condei și era pe cale să-și aplice semnătura pe documentul de pe masă când căpitanul Lincoln îi puse mâna pe umăr. Libertatea gestului, atât de nepotrivită cu respectul ceremonios ce se credea atunci a se conveni rangului și demnitarului, îi surprinse pe toți, nu mai puțin pe guvernator însuși. Ridicându-și privirea mânios, observă că tânăra sa rudă îi arăta cu degetul spre peretele opus. Hutchinson îi urmări semnul și observă ceva ce îi scăpase până atunci: în fața misteriosului tablou atârna o draperie de mătase neagră,

ascunzându-l cu totul. Gândul îi zbură numai-decât la scena din după-amiaza aceea; surprins, tulburat de emoții confuze, dar dându-și seama că nepoata sa trebuia să aibă un amestec, îi strigă:

– Alice! Apropie-te, Alice!

Abia rostise aceste cuvinte, că Alice și lunecă de la locul ei și, acoperindu-și ochii cu o mână, smulse cu cealaltă draperia cernită ce acoperea portretul. O exclamație de surpriză zbură de pe buzele tuturor spectatorilor; numai vocea guvernatorului trăda groaza.

– Ceruri! murmură el încet, ca și cum ar fi vorbit cu sine însuși mai curând decât cu cei din jur, de-ar fi să se înfățișeze acum spectrul lui Edward Randolph din chinurile iadului, nu i s-ar putea citi pe chip o groază mai cumplită!

– Cu înțelepciune va fi risipit Providența cețurile ce-au ascuns atâta vreme această efigie, vorbi solemn bătrânului demnitar. Până în

PORTRETUL

Urmare din pagina 21

ceasul acesta nici un om viu n-a văzut ce ne e dat să privim.

În rama veche ce închisese până de curând un petec de pânză neagră, apărea acum o imagine distinctă, întunecată, desigur, din pricina umbrelor și culorilor posomorâte, dar puternic reliefată. Era bustul unui gentleman cu barbă, îmbrăcat într-un costum foarte demodat de catifea brodată, cu guler lat, plisat, purtând o pălărie al cărei bor îi ascundea fruntea. La adăpostul ei, ochii aveau o lucire stranie, aproape vie. Întregul portret se detașa atât de bine pe fundal, încât lăsa impresia unui bărbat care privea de pe perete la spectatorii săi uluiți și îngroziți. Expresia feței, atât cât poate fi descrisă în cuvinte, era aceea a unui nefericit căruia i se descoperise o vină monstruoasă și care era expus urii amarnice, răsului și disprețului nimicitor ale unei imense mulțimi înconjurătoare. I se putea citi pe chip strădania de a o sfida, înfrântă sub povara strivitoare a rușinii. Caznele sufletului i se zugrăviseră pe chip. Portretul dobândise parcă, în vreme ce stătuse ascuns în negura vremii, o expresie tot mai adâncă și mai sumbră, iar acum se ivise din beznă pentru a-și arunca semnul prevestitor de rău asupra ceasului prezent. Așa se arătase chipul lui Edward Randolph, de e să dăm crezare legendei, atunci când blestemul poporului îi pecetluse sufletul.

– Pe mine m-ar înnebuni... fața aceea îngrozitoare, spuse Hutchinson, care părea să o contemple fascinat.

– Luați seama, atunci! șopti Alice. El a călcat în picioare drepturile poporului. Priviți-l cum a fost pedepsit și ferit-vă de o asemenea crimă!

Pentru moment, guvernatorul fu cu adevărat cuprins de tremur; adunându-și însă toată energia – care nu era totuși principala lui trăsătură – se lupta să se elibereze de vraja căutăturii lui Randolph.

– Fetițo, strigă el râzând amarnic, întorcându-se către Alice și-ai adus cumva aici talentul tău de pictoriță, spiritul tău italian de intrigă, scamatoriile tale scenografice și-ți închidui că ai să influențezi sfaturile cârmui-

torilor și afacerile națiunilor prin asemenea înșelăciuni ieftine? Privește, numai!

– Mai așteptați o clipă, spuse bătrânul demnitar, pe când Hutchinson apuca din nou condeiul, căci de i s-a întâmplat vreodată unui muritor să fie prevenit de un suflet chinuit, acela e Înălțimea Voastră.

– La o parte, strigă Hutchinson înverșunat. Nici de-ar striga tabloul acela prostesc „La seama!“ nu m-ar mișca!

Încruntându-se sfidător la chipul zugrăvit (a cărui privire păcătoasă și nenorocită părea să exprime, în acea clipă, și mai multă groază), el scrijeli pe hârtie, cu litere ce mărturiseau o faptă disperată, numele de Thomas Hutchinson. După aceea se spune că s-ar fi cutremurat, de parcă acea semnătură i-ar fi luat cu sine salvarea sufletului.

– S-a făcut, spuse el, ducându-și mână la frunte.

– Ierte cerul astă faptă, se auzi șoapta blândă

și tristă a lui Alice Vane, ca a unui spirit bun, dispărând apoi cu repeziciune.

La sosirea dimineții, o șoaptă sugrumată străbătu întregul lăcaș, răspândindu-se mai apoi în oraș; se spunea că întunecatul, misteriosul portret, s-ar fi desprins de pe perete și ar fi vorbit între patru ochi cu guvernatorul Hutchinson. Dacă se întâmplase într-adevăr o asemenea minune, nu mai rămăsese nici o urmă, căci nu puteai distinge nimic în interiorul vechii rame, afară de negura de nepătruns ce acoperise pânza dintotdeauna. Dacă portretul coborâse cu adevărat, el zburase înapoi, ascunzându-se în obscuritatea unui veac, precum o năluca. Adevărul era probabil acela că secretul lui Alice Vane în restaurarea culorilor avusese ca efect doar o renovare temporară. Doar cei care zăriseră, în scurtul răstimp, chipul lui Edward Randolph nu doreau să-l mai vadă vreodată și se cutremurau reamintindu-și scena când un spirit rău păruse a se ivi printre ei. Cât despre Hutchinson, atunci când, departe, peste Ocean, i se apropie ceasul morții, el simți că se sufocă și

se plânse că îl înecă sângele masacrului de la Boston. Francis Lincoln, fostul căpitan al castelului William, care stătea în picioare lângă patul lui, observă în privirea lui înnebunită o expresie asemănătoare cu aceea lui Edward Randolph. Să fi simțit spiritul lui zdrobit, în ceas cumplit, covârșitoarea povară a blestemului unui popor?

În românește de
Maria-Ana Iordache

«De ce ai tras în mine, Aurora?»

● Premiul Herder pentru Kányádi Sándor

După Franyó Zoltán și Sütő András, Kányádi Sándor este al treilea poet maghiar din România căruia i s-a acordat premiul Herder. Născut în 1929, la Porumbeni Mari, poetul și traducătorul Kányádi s-a stabilit, din 1950, la Cluj. A frecventat, o perioadă, cursurile Institutului de Artă Dramatică, trecând apoi la secția de limbă și literatura maghiară a Facultății de Filologie a Universității „Bolyai“. Redactor la diferite reviste, se remarcă prin poeziile și traducerile sale. Este autorul a peste douăzeci de volume, printre care și cărți destinate celor mai mici cititori. Consider necesar să amintesc munca sa neobosită în redacția revistei pentru copii „Napsugár“ care,

prin colaborării ei importanți și prin deplasările acestora în diferite orașe și cătune, a crescut mai multe generații de cititori. Din descendență petőfiană, Kányádi își asimilează treptat și modalitățile moderne ale expresiei lirice, devenind un poet complex. A îmbinat armonios elaborarea lucrărilor originale cu tălmăciri, mai ales din poezia românească. Volumele traduse din opera lui A.E. Baconski l-au făcut cunoscut cititorilor, atât din România cât și din Ungaria. În traducerea și antologarea sa, au văzut lumina tiparului volume din folclorul idiș și german. Premiile Uniunii Scriitorilor, premiul Kossuth și altele răsplătesc o muncă îndelungată.

Adept al conviețuirii diferitelor popoare și minorități, Kányádi s-a opus politicii de oprimare de orice fel. Într-o poezie scurtă, destinată evenimentelor din 1956 din Ungaria, versul pus drept titlu acestor note a exprimat, în formă condensată, esența, caracterul agresiv și opresiv al puterii sovietice.

Datorită strădaniilor lui Haralambie Grămescu și Paul Drumaru, cititorul român a avut ocazia să cunoască creația acestui eminent poet maghiar din România („Cai verticali“, „Monolog interior cu ușa deschisă“).

Balogh József

Catherine Camus despre Albert Camus

– Această animozitate avea nume, tendințe și rațiuni precise?

– Nu sunt filosof și nici istoric pentru a răspunde cu exactitate, însă decada '80 a pus în criză ideologiile. Camus spunea că ideologia trebuie să fie în serviciul omului și nu invers.

– Ușurea comunismului i-a dat dreptate, cu toate că acest lucru nu-l interesa, deoarece el nu credea că istoria poate servi drept criteriu absolut de la care să-ți pornești judecățile.

– Decizia de a amâna publicarea volumului *Le premier homme* a fost luată...

– ...în primul rând de mama mea, care a oferit manuscrisul spre a fi citit de diverși prieteni; cu toții au aprobat hotărârea ei. Apoi, începând din 1979, răspunderea mi-a revenit mie.

– Cartea proiectată acoperea o perioadă istorică largă și plină de conflicte.

– Camus proiecta un mare roman despre Algeria. Este foarte probabil ca, în forma lui inițială, el să fi fost conceput altfel, adică acțiunea să nu înceapă în 1913, anul nașterii scriitorului, ci mai înainte, în secolul trecut, când anumiți francezi, respinși de țara lor, începeau colonizarea, acuzați fiind de a fi participat la Comună... Cineva, citind notele, își poate face o idee despre ce avea el în minte. În timp ce scria, mânuia date referitoare la ocupația germană și la Rezistență, la cutremurul din Orleansville (1940) sau la războiul din Algeria. Camus dorea să vorbească despre acest război.

– Dar a păstrat tăcerea timp de doi ani...

– Înainte, însă, el publicase cronicile sale algeriene, iar în ziare susținea drepturile arabilor; a părăsit PCF deoarece comuniștii nu erau de acord în privința egalității în drepturi a arabilor cu francezii. Ceva mai mult, în 1956, amenințat cu moartea de către *pieds noirs*, a înut o conferință în *casbah*-ul din Alger, într-o sală care, fără ca el să știe, era protejată de FLN; prin cuvintele sale, el nu cerea decât încetarea ostilităților. Și dacă mai târziu a refuzat să mai vorbească despre război este pentru că nu dorea a spusele lui să fie răstălmăcite. Nu era de acord nici cu FNL-ul, nici cu OAS și nici cu oziția intelectualilor angajați. El apăra chilibrul între cele două comunități, însă, când iolența se impune ca limbaj, atunci comanda o reiau cei mai răi, asasinii din ambele tabere.

– Citind pentru prima oară *Le premier homme*, l-ai recunoscut pe tatăl dumitale, ai descoperit detalii noi referitoare la istoria și personalitatea sa?

– Este evident că există întâmplări ne-noscute mie până acum, însă, în esență, l-am întâlnit din plin pe tatăl meu. Ceva mai mult, este foarte probabil că volumul, dacă ar fi fost finalizat, și-ar fi pierdut caracterul accentuat autobiografic, în favoarea obiectivității ro-

*De curând a apărut ultima carte a lui Albert Camus, *Le premier homme*, editată de fiica sa, Catherine. E vorba de o autobiografie romanțată, din anii copilăriei și adolescenței scriitorului. Cartea premiului Nobel (1957) francez a rămas inedită până acum din două motive, așa cum ne explică fiica autorului: „Pe de o parte, a persistat până acum doi ani o confuzie, deoarece era vorba de un text neterminat, care din cauza imperfecțiunilor sale putea servi drept armă celor ce afirmă că era vorba de un autor epuizat, iar pe de altă parte deoarece, în ambianța intelectuală franceză, exista, până prin anii '80, o mare animozitate împotriva tatălui meu.“* Interviu de față a fost acordat publicistului Octavio Martí și publicat de ziarul EL PAIS de la Madrid.

manești. Camus era foarte pudic și se ascundea în spatele ficțiunii. În *Le premier homme*, lucru emoționant, ai impresia că-i simți pulsul, că asțiși la momentul când sculptura începe să se desprindă din blocul de piatră.

– Dumneata faci o diferență între Camus și tatăl dumitale?

– A fi fiica unui personaj celebru nu este ușor, deoarece toată lumea se crede îndreptățită să pună stăpânire pe el. Eu vreau să păstrez pentru mine acea parte din tatăl meu pe care ceilalți nu o cunosc, sunt fiica tatălui meu și nu a lui Albert Camus, despre care fiecare are o altă imagine, pe care ține s-o impună. Camus a murit când eu aveam treisprezece ani. Acest eveniment mi-a contorsionat adolescența. De exemplu, timp de cinci ani nu am vrut să știu absolut nimic în legătură cu cele ce se întâmplau în Algeria, nu suportam să mi se vorbească de război sau de țară. Din 1960, nu m-am mai întors acolo. Înainte petreceam în Algeria fiecare vară și a fost un an când mi-am petrecut întreaga

perioadă școlară în Oran.

– Biografiile lui *Brisville* sau *Lottman* despre tatăl dumitale vor fi afectate după publicarea lui *Le premier homme*?

– Nu le-am citit, însă cea a lui Lottman, pe care am răsfoit-o, nu răspunde exigențelor unei biografii științifice de tip anglo-saxon. De exemplu, Pascale Pia „reproduce“ lucruri pe care tatăl meu nu le-a pronunțat niciodată și, când i-am cerut explicații lui Lottman, acesta s-a limitat la a spune că s-a folosit de o licență poetică. După mine, este o povestire cu totul falsă; Lottman afirmă că tatăl meu, înainte de a întreprinde călătoria în care și-a găsit sfârșitul, m-a sechestrat într-un scriu. Lucrul acesta nu numai că nu l-a făcut atunci, dar nu-l făcuse niciodată înainte, mai ales că era un om ce suferea el însuși de claustrofobie și știa că fiica lui era marcată la rândul ei de aceeași obsesie.

Traducere și adaptare de
Ezra Alhasid

Scriitori pe mapamond

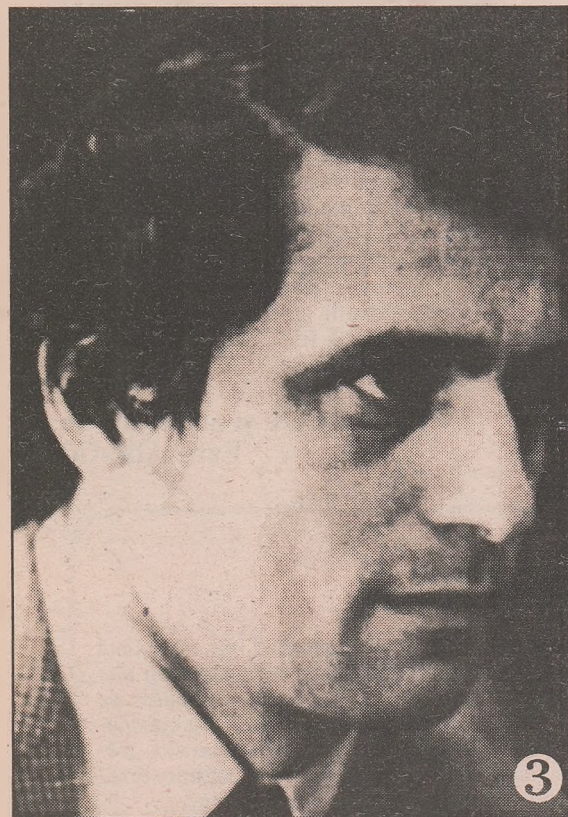
■ Carlos Fuentes, 65 de ani, a refuzat timp de 25 de ani să o numească sau s-o evoce pe cea care a fost pasiunea vieții sale: Jean Seberg. Dar ea este eroina noului său roman, *Diana, la cazadore solitaria*. „Este o biografie romanțată. Nu m-a interesat să mă confesez și nici să-mi supun viața încercărilor literare“, declară autorul. Cartea este pentru Fuentes un mod de a-și retrăi pasiunea ca și cum ar vedea niște fotografii, de a o recrea în imagini. „Toate ororile lumii provin din lipsă de imaginație. Cortes a fost ucis de azteci pentru că nu au fost în stare să înțeleagă lumea și nici să și-o imagineze. Cred că în viața de toate zilele trebuie să facem efortul de a ni-i imagina pe ceilalți. Este aproape o obligație. Asta am încercat să fac în acest roman, m-am imaginat pe mine însumi, am imaginat-o pe Diana“ – ni se confesează Fuentes: *Diana* este primul volum dintr-o trilogie în care vor putea fi regăsite figuri mitologice: Ahile (Aquiles, el guerrillero) și Prometeu (Prometeo, el precio de la libertad).

■ Profesorul norvegian Jostein Gaarder, în vârstă de 42 de ani, a reușit să scrie un best-seller, „*Lumea Sofiei*“, un roman despre istoria filosofiei, care a fost publicat cu același succes în 30 de țări, printre care China, Germania, Italia, Japonia, Statele Unite și Franța. Sofia, eroina acestei povești, are 14 ani. Într-o zi, Sofia primește prin poștă un mesaj în care este întrebată „Cine ești tu?“, urmat de un altul: „De unde vine lumea?“ Încet, încet, conținutul cutiei sale poștale devine tot mai

interesant. Gaarder, constatând că nu există mari diferențe între scrierile New Age sau alte „fantezii“ mistice și tratatele serioase de filosofie, pentru a familiariza tinerii cu conceptele filosofice, a încercat să acopere un vid. „M-am simțit un timp ca și cum aș fi stat între două scaune. Încerc să-mi găsesc echilibrul“.

■ Bao Ninh, *Le chagrin de la guerre*. În 1991, când a apărut cartea, în mediile literare din Hanoi era considerată, fără îndoială, curajoasă, dar fără să depășească adevărurile pe care toată lumea le știa despre război. Romanul a fost apreciat drept un fel de manifest și, ca atare, nu a fost considerat literatură mare. Totuși, *Le chagrin de la guerre* este un mare roman, deși scriitura și alura generală nu dovedesc întotdeauna măiestrie. Povestind istoria unui eșec absolut provenit dintr-o cascadă de alte eșecuri, carnagiul mizer trăit în junglă sub bombe de către un soldat supus și prostănac, Nao Ninh, a ales un ton stângaci, întotdeauna grav și simplu. Eroul își povestește propriul război, reluând, completând cu repetiții și reveniri, trecând mereu de la „eu“ la „el“, de la problemele personale la cele exterioare, pentru a investiga infernul, cel al războiului și cel al păcii, cu siguranță diferite, dar consubstanțiale. Și adesea reușește, în ciuda sentimentalismului, lungimilor și redundanței. Autorul alătură fapte contradictorii ca ura și banalitatea, umanismul sinucigaș și curajul, eroismul și mediocritatea.

Marka Dona

1. D.R. Popescu și Al Balaci privesc cu pioșenie spre cel care a scris „Laudă vieții“ (1945) – Mihail Cruceanu. În fotografie – la 100 de ani.

2. Doi profesori universitari, George Ivașcu și Constantin Ciopraga, într-un exercițiu de admirație.

3. Ion Pop gândește la „Poezia unei generații“ (1973), scriind, de fapt, o istorie a poeziei românești dintotdeauna.

4. Ov. S Crohmălniceanu și Mihail Petroveanu în vecinătatea aceluiași poet – „Tudor Arghezi“ (1960) și „Tudor Arghezi, poetul“ (1961).

5. Mari premii pentru I. Peltz, Ion Biberi și Constantin Noica în 1982.

6. Petre Ghelmez și Anghel Dumbrăveanu simulează că stau în banca lor.

